

Ludo Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
14/2013
13. apríl 2013

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

NALIEHANIE Z RUSKA
NEMOŽNO PREPOČÚŤ
Strana 4.

KEĎ SA OTVÁRALI NAŠE
DVERE K SAMOSTATNOSTI
Strana 5.

ARCIBISKUP ZVOLENSKÝ
EXKLÚZIVNE PRE SNN
Strana 6.

JOZEF TISO - OBEŤ
KOMUNISTOV A BENEŠA
Strana 8.

SLOVENSKÉ DEJINY SME
TVORILI SKUTKAMI
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Najmä tí zo strednej a staršej generácie sa pamätajú na krásne dovolenkové chvíle na dobrodružných cestách ku kedysi slovenskému moru v Bulharsku. Dnes je slovenské more v Chorvátsku a cesty sú nedobrodružné, skôr nudné, stávajú sa nutným zlom – stratou času v uponáhľanej už aj dovolenke. Kedysi sme si na tých cestách mávali – vidiac ešpézetku z Československa či nebudaj priam susedov zo Slovenska. Čosi naše nám tam kde si viac ako tisíc kilometrov ďaleko od domova dávalo pocit istoty. Ale aj radosti.

Nedávno sa na obrazovkách televízií v hlavnom vysielacom čase mihlo niekoľko záberov na štátne symboly Slovenskej republiky na hlavnom námestí vo Vatikáne. Slovenské vlajky alebo rozmerovo práve nie štandardné zástavy pozdravili našincov doma asi viac ako pápeža. Sme tu, my Slováci, tu, medzi ľuďmi z celého sveta, pozrite sa. Nebola to výzva iba pre Svätého Otca, ktorého naši išli pozdraviť. Možno to bola výzva pre nás všetkých, zvyknutých na tých obrazovkách vidieť už naozaj každého. Toto však bol pozdrav Slovákov Slovensku. Mnohí z nich držali v rukách aj symboly Matice slovenskej. A na tvárach im žiarila úprimná radosť.

Škoda, že sme už – dúfajme, iba akoby – zabudli na tie časy, keď sme sa za hranicami našej vlasti zdravili známi či neznámi spojení „iba“ tým, že pochádzame zo spoločného kúska zeme. V Amerike je vlajka symbol. Pravda, v tej istej Amerike si možno z vlajky ušit' hoci aj trenírky, tieľko či natiahnúť čiapku. U nás sa čosi podobné vidí iba, a pri tej príležitosti sa aj akosi správne toleruje, počas hokejových majstrovstiev alebo semifinále nejakého šampionátu vo futbale. Vidieť však slovenský štátny symbol, ako s ním radostne mávajú naši kdesi v Ríme na obrazovkách televízií, pre ktoré je všetko naše „slovenské“ malé a nehodné povšimnutia, však príjemne prekvapilo, ba naplnilo dobrým pocitom.

A možno aj radosťou, že sami k sebe nemáme až tak ďaleko, akoby ktosi chcel. A ani k nášmu Slovensku.

Ivan BROŽÍK

R - 2013016

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

Matica slovenská vraj dva roky nezverejňuje zmluvy na internete

Matičiar sa transparentnosti neobávajú

Michal BADÍN – Foto: archív SNN

Médiá minulý týždeň otvorili tému, či má alebo nemá Matica slovenská uverejňovať svoje zmluvy na internete. Podľa redaktorov verejnoprávnej televízie RTVS v Centrálnom registri zmlúv dnes pod položkou Matica slovenská vraj nájdete jednu jedinou zmluvu. Matica slovenská argumentuje tým, že zákon káže zmluvy zverejňovať iba inštitúciám, ktoré sú zriadené zo zákona.

Budova Matice slovenskej v Martine.

Médiám to vysvetlila aj riaditeľka finančno-ekonomického útvaru MS Katarína Pacnerová: „Ak nám to vyplýva zo zákona, dôsledne si budeme plniť tieto povinnosti. Ale na základe analýzy našej právnickej kancelárie alebo advokátskej kancelárie nášho právneho zástupcu jednoducho nespadáme do rámca povinných osôb, ktoré sú povinné zmluvy zverejňovať,“ uviedla.

■ KONTROLA

Médiá však upozorňovali na zákon 68 z roku 1997, ktorý upravuje fungovanie Matice slovenskej v tom, že Matica je verejnoprávna inštitúcia. Podľa právnika Petra Wilflinga zákon

o zverejňovaní jasne hovorí v neprospech Matice: „Činnosť je regulovaná samostatným zákonom a dostáva financie zo štátneho rozpočtu, je povinná sprístupňovať informácie o svojej činnosti.“ Ak by sa ukázalo, že Matica slovenská musí zverejniť všetky zmluvy, ktoré uzavrela od 1. januára 2011 a nezverejnila ich v Centrálnom registri, boli by podľa médií neplatné. Nezisková organizácia Transparency International poukazuje aj na to, že fakt, že nikoho nezaujíma, ako Matica slovenská dotáciu z ministerstva kultúry používa, iba poukazuje na nefungujúci systém spätnej kontroly.

Reportáž verejnoprávneho média sa odvoláva aj na slová Jany Zlatohlávkovej, hovorkyne ministerstva spravodlivosti, ktorá uviedla, že jednoznačným cieľom infozákona je, aby verejnosť mala prístup k tomu, ako sa nakladá s peniazmi daňových poplatníkov. Matej Kurian z Transparency International ďalej argumentoval tým, že je škoda, že sa s dátami o zverejňovaní zmlúv systematicky nepracuje, pretože účinok zverejňovania zmlúv spočíva práve v tom, že niekto tieto dáta systematicky musí zbierať a analyzovať.

■ DOTÁCIE NA INTERNETE

Katarína Pacnerová odvolávajú sa na radu právnikov uviedla, že povinnosť uverejňovať zmluvy sa vzťahuje len na inštitúcie, ktoré vznikli zo zákona, a Matica – stopäťdesiatročná historická ustanovená slovenského národa – naozaj nevznikla zo zákona, zákon iba upravuje jej hospodárenie. Matica slovenská dostáva dotácie od štátu – pravdaže účelové, to znamená, že ich môže použiť len v súlade so zmluvou, ktorú podpisuje minister kultúry a predsedá Matice slovenskej. Tieto zmluvy ministerstvo kultúry na portáli crz.sk zverejňuje a stalo sa tak aj tento rok. Na kontrolu použitia týchto prostriedkov pôsobí v dozornom výbore Matice slovenskej aj traja zástupcovia vymenovaní priamo

ministrom kultúry. Ak teda vzniká akési vákuum, vzniká pri používaní neštátnych finančných prostriedkov. Platí tu teda alebo neplatí povinnosť zverejňovať ich?

■ BUDE ZVEREJŇOVAŤ

Predseda Matice slovenskej Marián Tkáč už požiadal o záväzný výklad Úrad vlády SR, ktorý má spomínanú agendu vo svojej pôsobnosti. Ako sám povedal, nebude nijaký problém s uverejňovaním zmlúv v súlade so zákonom: „Matica slovenská nemá pod mojim vedením nijaké problémy s transparentnosťou. Iniciatívne sme napríklad predložili správu o našej činnosti a hospodárení v roku 2011 na rokovanie Výboru NR SR pre kultúru a médiá, ktorý s týmto cieľom dokonca rokoval v budove Matice slovenskej 2. októbra 2012. Rovnako tak urobíme aj so správou o našej činnosti a hospodárení za rok 2012. Pokiaľ ide o zverejňovanie našich zmlúv na portáli crz.sk, budeme samozrejme rešpektovať zákon, respektíve jeho výklad príslušnou štátnou autoritou. Nemáme s tým nijaké problémy,“ dodal predseda MS. Úrad vlády SR na otázky Matice slovenskej do našej uzávierky neodpovedal. O stanovisko sme požiadali aj predsedu dozorného výboru MS Jozefa Lukáča. Jeho vyjadrenie uverejníme k tejto téme v najbližšom čísle Slovenských národných novín.

3 OTÁZKY PRE:

Ivana LEHOTSKÉHO, švajčiarsko-slovenského teológa a spisovateľa

Bez Slovenska a slovenčiny by som asi nepísal

● V prestížnom zozname ocenených Medzinárodnou cenou E. E. Kischy za literatúru faktu sa nachádza aj vaše meno. Ako ste túto poctu prijali?

Dobrá otázka. Nejde len o potešenie byť v takej spoločnosti, ako je bývalý český premiér a bývalý kandidát na prezidenta Jan Fischer alebo spisovateľ Ivan Klíma – bral som to najmä ako dvojdomec. Obe dokumentárne knihy – Moje diery v ementáli, ako aj ocenenú Murovanú drevenicu, som napísal po tom, čo som si opravil dom na Záhorí. Za ocenením cítim záujem o osudy dvojdomec, aj keď ako teológ mám ešte jeden – iný hlavný domov...

● No ale do „spisovania“ ste sa dali až po desaťročiach...

Je to tak ako so znovu postavením domu, krbu, strechy na stavbe... Úprimne povedané, bez návratu na Slovensko, bez manželky – nemeckej slovakistiky – bez Slovenska, ktoré som opustil ako desaťtisíce iných v roku 1968, by som sa do písania asi nikdy nedal. Bol to práve návrat do krajiny aj do jazyka, do slovenčiny i do príbehu mojej rodiny, ktorej jedna časť kráčala vedno s Hlinkom, bola v diplomatických službách prvej Slovenskej republiky, ukrývala židovskú rodinu v Seredi, kým druhá sa buď uchránila v Palestíne, alebo neuchránila pred Osviečením...

● Je to ojedinelý a nevšedný príbeh a zrejme preto ste ho museli vypovedať práve tu.

Už meno Ivan bolo v roku 1942 symbolom protestu. Dnes s odstupom rokov píšem, ako žijem. Ľutujem, že sa nepodarilo urobiť zo Slovenska druhé Švajčiarsko; ľutujem, že taktovka mocného zahraničia tu chce banánovú republiku. Vzorom mi je katolícky kňaz Anton Srholec, ako mnohým aj mne ide veľa vecí na nervy, ale môžem povedať, napísať, vykričať, keď sú tunajší králi, bývalí, terajší alebo budúci, nahí.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ
Foto: autor

V SNN 15/2013
SI PREČÍTATE

■ Kampaň za používanie pôvodnej hudobnej tvorby v slovenských rádiách
■ Menšinoví maďarskí aktivisti na juhu požadujú aj cenovky v obchodoch po maďarsky
■ Ako vidia budúcnosť slovenskej ekonomiky nezávislí zahraniční pozorovatelia?

Prídu slovenskí spisovatelia o lukratívnu nehnuteľnosť v centre hlavného mesta? Slovenskí literáti sa obávajú o svoj spoločný majetok

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Maroš M. BANČEJ

Pred dvoma rokmi prišli slovenskí spisovatelia o zámok v Budmericiach počas funkčného obdobia ministra kultúry Daniela Krajcera. Minulý rok bol terčom útokov Literárny fond SR, ale našťastie v NR SR návrh zákona na jeho faktickú popravu napokon neprešiel. Najnovšie sa literárni tvorcovia zaoberajú otázkou, či pre komerčné záujmy, ktoré nemajú nič spoločné s literatúrou, prídu o lukratívnu budovu na Laurinskej ulici v centre Bratislavy nazvanú Dom spisovateľov.

Veľká časť šesťpodlažnej budovy je už dosť dlho komerčne prenajímaná rôznym subjektom, ktoré nemajú s literatúrou nič spoločné.

■ BUTIK VS. KNÍHKUPECTVO

Priam výsmešným príkladom postavenia literatúry a kultúry ako celku na Slovensku bolo, keď sa do výstavných priestorov na prizemí budovy namiesto kníhkupectva nasťahoval módný butik. Okrem Klubu spisovateľov a kancelárií spisovateľských organizácií v budove už nesídli veľa subjektov, čo majú reálnu spojitosť so slovenskou literatúrou. Horúcou témou pre spisovateľskú pospolitosť však najnovšie už nie je iba skutočnosť, že postupne bola jej veľká časť komerčnými nájomcami vytlačená z vlastnej budovy, v ktorej kedysi prekvital umelecký život.

Najnovšie je na programe úsilie celý Dom spisovateľov predať. Situácia sa dotýka aj spisovateľov, z ktorých mnohí sú tiež dlhoročnými členmi Matice slovenskej. Jedným z nich je aj Milan Augustín, autor troch desiatok knižných titulov. Hovorí: „Je to šokujúce. Ak spisovatelia prídu o vlastnú budovu, stratia jediný spoločný majetok, ktorého hodnota môže byť až pätnásť miliónov eur. Komu to prospeje? Vari spisovateľom? To veru nie! A čo by sa stalo s peniazmi získanými z predaja?“

■ DVA VLASTNÍCKE SUBJEKTY

Zákonnými majiteľmi a správcami Domu spisovateľov sú polovičnými podielmi občianske združenia Spolok slovenských spisovateľov (SSS, ďalej Spolok) a Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska (AOSS, ďalej Asociácia). Iniciatíva vyšla v roku 2010 od

Dom spisovateľov v Bratislave sa ocitol v hľadáčku biznismenov.

bývalého vedenia Asociácie najprv na prenájom budovy ako celku, potom na jej predaj. Vedenie Spolku bolo vtedy proti. Aj preto, že vzťahy dvoch najväčších spisovateľských organizácií boli dlhodobé napäté. Asociácia sa dostala do vážnych finančných problémov, dokonca do podozrenia zo sprenevery. Vec je na súde. Súčasným predsedom Asociácie je Ľubo Belák, je však vo funkcii iba krátko. Hovorí: „Ja osobne som proti predaju Domu spisovateľov. Zdedil som nemalo problémov, jedným z nich je aj snaha o predaj budovy.“

Vedenie Spolku, ktorého predsedom je Ján Tužinský, nedávno dostalo otvorený list s výzvou, aby zabránilo predaju Domu spisovateľov. Podpísaní sú členovi Spolku, spisovatelia Milan Augustín, Július Balco, Maroš Bančej, Štefan Cifra, Pavol Dinka, Jaroslav Rezník starší a Ján Tazberík.

Je to dávno, čo sme riešili problematické záležitosti, ale predsa je čosi nedoriešené Zdvorilostná priateľská návšteva českého prezidenta M. Zemana

Ivan BROŽÍK – Foto: www.prezident.sk

Návšteva nedávno zvolenej hlavy českého štátu v Bratislave splnila cieľ. Miloš Zeman nám na Slovensku tlmočil, že Praha nás považuje za partnerov, priateľov a nadštandardných spojencov. Práve mnohým pražským politikom sa dlhé roky akosi „nechcelo“ priznať Slovákom štatút rovnoprávných a najmä svojprávnych partnerov.

V súvislostiach nie je náhodné, že deň pred odchodom na Slovensko vyvesil nad Pražským hradom aj zástavu Európskej únie.

■ NEDORIEŠENÉ RIEŠENIA

Prezident Miloš Zeman síce počas stretnutia s prezidentom Ivanom Gašparovičom radostne a možno aj v dobrej viere skonštatoval, že „poslednú konfliktnú zónu sme riešili pred dvanástimi rokmi“ (Pozn. autora: Myslel tým tému delenia federálneho majetku). Ono to však nie je celkom tak, súhlasí iba to, že medzi Prahou a Bratislavou, práve tak ako medzi väčšinou Čechov, Moravanov a Slovákov, nieť závažnejších politických či medziľudských problémov. Je však ešte stále možné nastoliť otázku Československých aerolinií a ich ochrannej značky – ktoré mimochodom česká vláda zvažuje úplne predať, je možné aj v roku 2013 pýtať sa, ako to je vlastne s jedným zo súčasných štátnych

symbolov českej republiky – ich štátnou zástavou, sú možné viaceré takéto otázky. Pravda je, že asi nie je správna chvíľa pripomínať ich práve teraz a práve prezidentovi Milošovi Zemanovi.

■ GESTO NEUTRALITY

Prezident Ivan Gašparovič Milošovi Zemanovi pripravil dôstojné a srdečné prijatie a hosť sa takejto atmosfére zjavne rád podvolil. Predseda vlády Robert Fico prebral s Milošom Zemanom konkrétnejšie témy, napríklad spojenie kapacít a možností nákladných železničných dopravcov zo Slovenska a z Českej republiky. Je to téma ekonomicky mimoriadne zaujímavá pre oba štáty, aj preto zaznela už prv i v bilaterálnych prezidentských rozhovoroch. Socialista Zeman zrejme nechcel ani na Slovensku pred českým voličstvom pôsobiť ako „socialistický“ prezident, určite aj preto prijal vo vládnom hoteli Bôrik

slovenského premiéra Mikuláša Dzurindu. Zoznam ďalších prijatí bol viac očakávaný, či už išlo o exprezidenta Schustera alebo primátora Ftáčnika a našich troch najvyšších štátnych predstaviteľov. Na druhej strane – viac zaujalo, ako prekvapilo Zemanovo prijatie nášho veľvyslanca v Budapešti Petra Weissu. Je predpoklad, že sa zrejme čoskoro bude meniť post veľvyslanca SR v Prahe.

■ ZOSTANE V4 ŠTVORKOU?

Návrh, v určitých fázach možno až lobing Miloša Zemana za to, aby sa zoskupenie krajín Visehradskej štvorky rozšírilo na päťku so Slovinskom, naši predstavitelia dôrazne odmietli. Celkovo je možné zhrnúť, že prvá zahraničná návšteva prezidenta ČR Miloša Zemana u nás bola priateľská, nestrojená. Aj keď počas návštevy český prezident predsa len niekedy nostalgicky zaspomínal na spoločný štát.

Prezidenti Miloš Zeman a Ivan Gašparovič.

VŠIMLI SME SI

Divadlo v hostinci

Slovenské divadelníctvo kedysi začínalo v obecných priestoroch, povedzme si to rovno – v hostincoch. Iné priestory v obciach a mestečkách k dispozícii neboli, s výnimkou pánskych kaštieľov a kúrií a tam, podobne ako dnes, mali vstup povolený iba onakvejší komedianti. Naše hlavné mesto nie je na divadelné priestory voľajako bohaté. V prepočte na obyvateľov sme na tom s Prahou zhruba v pomere 2:10. V nás neprospeje, samozrejme. O to viac poteší, že sa divadelníci aj napriek macošskému prístupu kompetentných snažia hrať. Napríklad aj

v spomínaných hostincoch, ktoré sa dnes čoraz častejšie označujú názvom „pub“. Ale to nie je náš prípad. Ak pri potulkách starým mestom zabľúдите do podniku, ktorý má niečo spoločné s cechom obuvníkov, vstúpte a choďte po schodoch do takmer stredovekej pivnice. Tam na vás čaká Náhodný výber. Profesionálni herci Roman Matisko, Zuzana Kyzeľová, Michaela Kapráliková a Štefan Richtárech pred vašimi očami rozohrajú hru, po akej azda túžite. Dej nie je zložitý. Partneri si po rokoch prestali rozumieť. Rozhodli sa cez náhodný výber pozvať pre oživenie ďalší manželský pár s rovnakým osudom. Prichádza k výmene partnerov, a tým aj k zdanlivo správne usporiadaniu párov. Adam vytvoril pár s Evou a Jozef s Máriou. No ani po tejto kresťansko-biblickej správnosti nemusí prísť k manželskej zhode, alebo áno? V réžii Pavla Gejdoša je autorská hra Romana Matiska skutočným jarným osviežením, aj keď nám matka príroda v poslednom čase zamiešala ročné obdobia. Dva manželské páry, poznačené nesúladom, po spoločnom stretnutí cez inzerát odrazu tvoria akési ozubené kolieska, ktoré pekne do seba zapadajú. V každom prípade je zaujímavé zistiť, že aj v našich „krčmách“ sa dá chodiť za kultúrou, ktorá stojí za to.

Text a foto: (mab)

Bude tzv. rómska reforma premaľovaná dojná krava? Dajte ľudí (peniaze) a ja to urobím!

Zle sa počúva, keď splnomocnec vlády pre Rómov očakáva „ďalšie peniaze z Bruselu“. Ešte viac sa občan rozhorčí, keď sa dozvie, že by to malo byť oveľa viac ako „tých 200 miliónov eur, ktoré na tento cieľ dostalo Slovensko v uplynulých siedmich rokoch“.

Kde je tých 200 miliónov eur? Teda, kde je výsledok sumy, z ktorej by každý občan našej vlasti mohol dostať v okamihu na ruku 40 eur? Vráťane Rómom? Mimochodom, ak vezmeme za orientačné čísla Slovenského štatistického úradu, podľa ktorých na Slovensku žije (údaj z roku 2004) 320 tisíc Rómov, potom za sedem rokov na každého Róma len Únia poslala 625 eur. Teraz sa asi aj oni s nami pýtajú, kde tie eurá sú. „Nemôžeme ale dopustiť, aby sa z tých peňazí neurobilo nič tak, ako to bolo v rokoch 2007 až 2013,“ povedal nedávno vládny splnomocnec Peter Pollák.

To skutočne nemôžeme, pán splnomocnenec trafil klinec po hlavici. Ale ani Rómom tak rýchlo ne-

zreformujeme, ako by sa aj mohlo zdať a ako sa Petrovi Pollákovi samému určite zdalo po nástupe do funkcie. Na vine sú práve peniaze. Tie akože peniaze „na Rómov“. Zrá-

ČO INÍ NEPÍŠU

tal niekto niekedy, koľko takzvaných „mimovládok“ žije práve z takýchto peňazí? Koľko aktivistov je na ich výplatných listinách? Už niekoľko rokov sledujeme na Slovensku veľmi zaujímavý trend. Čokoľvek, čo v snahe riešiť rómsky problém navrhne akákoľvek vláda, či už „pravcová“ alebo „ľavicová“, je okamžite pod sústredenou a dobre koordinovanou paľbou takmer tých istých šamanov, guru či iba hovorcov zvláštnych organizácií. Zvláštnych preto, lebo nikto sa nikdy verejne nezaoberal kreovaním ich orgánov, nikto nikdy verejne nepriblížil spôsob a schému výberu „ľudí“ do nich, nezapadajú do nijakej siete inštitúcií, ktoré viac či menej spolupracujú – dokonca aj oficiálne – so štátnou reprezentá-

ciou a s jej orgánmi. Preto sa ani splnomocnenec Pollák nemôže čudovať, že ľudia z týchto organizácií mu nezobú jeho nápady takpovediac z ruky.

Oni totiž vôbec nemajú záujem na tom, aby sa z asociálov stali socializovaní občania, nemajú záujem na tom, aby sa z analfabetov stali aspoň absolventi základnej školskej výchovy, nemôžu mať záujem na tom, aby sa v rámci predškolskej výchovy niektoré deti u nás naučili napríklad vykonávať veľkú potrebu ako ľudia a nie ako zvieratá. A tiež nemôžu mať záujem na tom, aby sa susedia – napríklad z rómskeho etnika – nesprávali k susedom – napríklad z majoritného etnika – ako teroristi a tyrania. Samozrejme, ani Kaliňákov pokus riešiť priestupkovú imunitu asociálov, kašľajúcich na zákony i na nás väčšinyňoch, znížením sociálnych dávok nemôže prejsť. Vystala by totiž hneď otázka – čo potom s našimi aktivistami z mimovládok?

Ján ČERNÝ

Konsolidácia kontra demokracia

Roman MICHELKO

Výsledky volieb v Taliansku, a predtým aj v Grécku, jasne naznačili, že spôsob konsolidácie verejných financií, aký štátom PIIGS naordinovalo Nemecko, MMF, Svetová banka a iné nadnárodné inštitúcie, narazil na svoje limity. Ukazuje sa, že konsolidácia, pri ktorej je takmer celá jej ťarcha, teda masívne škrtý v sociálnej oblasti, zvyšovanie spoluúčasti pri zdravotníctve a školstve, znižovanie plátov v štátnej sfére, samozrejme aj hromadné prepúšťanie, len na pleciach nižších a stredných vrstiev, nie je zlučiteľná s demokraciou.

Ľudia sú ochotní utiahnuť si opasky na istý čas, ale len vtedy, keď vidia, že to má zmysel a že v konečnom dôsledku ťažké

a bolestné opatrenia budú viesť k zlepšeniu. Aká je však skutočnosť? Bankári, ktorí dlhé desaťročia podporovali zadlžovanie nielen vlád, ale aj korporátnej sféry a domácností a brali za to astronomické balíčky z verejných zdrojov a dnes si už znova vyplácajú tučné odmeny a smejú sa do očí ľuďom, ktorí sa dostali v životnej úrovni späť o celé desaťročia. V tejto súvislosti nemožno prehliadnuť „hrdinský boj“ bankárov proti európskemu návrhu, aby ich odmeny boli limi-

tované maximálne do výšky ich základných ročných plátov.

Sústredme sa však na grécke a talianske voľby. Ako vieme, grécke voľby v polovici minulého roka dopadli tak, že dve silné

KOMENTÁR

strany PASOK a Nová demokracia, ktoré sa dlhé desaťročia striedali pri moci, nezískali väčšinu a vznikol povolebný pat. Nastal neúnosný nátlak na voličov, hrozby vylúčenia z eurozóny, katastrofické scenáre a hrubé masírovanie verejnej mienky, takže reparát nakoniec vyšiel. Opakované voľby už umožnili zostavenie vlády, ktorá bola ochotná prijať diktát európskych veľmocí a medzinárodných organizácií.

Výsledok je jasný. Ekonomický pokles stále trvá, životná úroveň bežných Grékov sa dostala na úroveň pred štyridsiatich rokov, ale francúzski a nemeckí bankári si budú môcť znova pripísať svoje obrovské bonusy k už aj tak rozprávkovým plátom.

Trochu iná je situácia v Taliansku. Taliansko je siedma najväčšia ekonomika sveta a štvrtá najväčšia v Európe. To je príliš silný hráč, aby ho bolo možné len tak ľahko zastrašiť. Voliči zároveň vo voľbách dali jasne najavo, že už nemienia establishmentu tolerovať to, čo mu tolerovali dlhé desiatky rokov. Talianske voľby jasne naznačili, že vstupujeme do nových čias. Ľudia už odmietajú tolerovať masívnu korupciu, prerastanie organizovaného zločinu s politikou a jasne a jednoznačne hovoria politikom takzvaných štandardných strán – Dost! Už vás nechceme! Dokiaľ ekonomika rástla a bola prosperita, tolerovali sme vaše kradnutie a vaše pochybné existencie. Dnes však, keď spôsob, akým ste vládli, vyústil do ťažkej krízy, už

našu dôveru nemáte! Paradoxom je, že najviac na spôsob politiky tradičných rivalov ľavice a pravice doplatil technokrat a donedávna nepolitik Mario Monti. Jeho centristická strana zažila debakel, keď získala sotva 10 percent hlasov. Na druhej strane to bolo aj logické. Vinou jeho vlády sa prijali veľmi nepopulárne opatrenia, ktoré Taliansku naordinovala Európa a medzinárodné inštitúcie.

Vyvstáva otázka – ako ďalej? Pred niekoľkými rokmi boli antisystémové strany akýmsi politickým folklórom. Sem-tam ledva preliezli prah zvoliteľnosti do parlamentu a pôsobili ako spestrenie politického koloritu v tej-ktorej krajine. Dnes je však situácia podstatne iná. Antisystémová, protestná a populistická strana talianskeho komika Pepiho Grilla získala takmer toľko hlasov ako Bersaniho ľavicový či Berlusconiho pravicový blok. Počet nahnevaných veľmi rýchlo stúpa a je jasné, že súčasný spôsob finančnej konsolidácie je nezlučiteľný s demokraciou.

Pár správ – jedna lepšia ako druhá

Ivan BROŽÍK

Slovensko pomaly, ale iste prestáva byť krajinou netušených možností v očiach tých, ktorí túžia po rýchlom bohatstve bez akéhokoľvek vkladu pridanej, najmä ľudskej hodnoty. Prví prospektori obsadili blízke ulice ešte niekdajších tuzexov už v ére gorbačovskej perestrojky. „Nekúpíte digitálky?“ Pamätáte sa na otázku tých, ktorých celoživotnou filozofiou bolo presvedčenie, že poctivá práca je iba pre blbých. Potom prišli veksláci, ktorí nás zdarne oberali o naše kolkované či už celkom naše stokoruny a namiesto nich nám pod dojmom výhodnej výmeny podstrčili pár šilingov. Na chvíľu – z pohľadu histórie – sa kamsi vytratili, aby sa po

opätovnom návrate už v bielych košeliach a kravatách, hoc aj vo fialových sakách a v bielych ponožkách začali zaoberať „podnikaním“ vo veľkom. Išlo im o fabriky, družstvá, polia, pros-

POZNÁMKA

te privatizéri. Dodnes sa mnohí z nich viac ako súdnymi nekonaniami zaoberajú viac tým, kam a na čo si ísť zaplovať.

Ozaj, končí sa aj éra zlatokopiek. Športovcov už nie je toľko, čo bývalo, a už vôbec nie šampiónov, aj multimiliardári akosi došli. A sedem žien na jedného je naozaj veľa. Z času na čas síce nejakého dovezieme

z exotických krajín vládny špeciálom, urobia sa dve-tri tlačovky, aby ho v tichu zas súdy pustili na slobodu. Za zenitom sa ocitá aj éra zlatých teliat – investorov, spasiteľov a záchrancov Slovenska. Tu a tam niektorého až za oceán zaskočíme poprosiť, aby sa ich blahorodie uráčilo predsa len zostať ešte pár mesiacov u nás a okrádať našich robotníkov a nie nejakých Gruzíncov či Arménov alebo trebárs hneď Ukrajíncov. Lenže aj tu svitá na lepšie časy. Slovenská pracovná sila je vraj pre spasiteľov kapitalizmu drahá, príliš kvalifikovaná a rôzne inak už nie vhodná na „podnikanie“. Neprotirečí tomu ani skutočnosť, že už aj v Bratislave sa pracuje – a rado – za

minimálnu mzdu, česť temným či exotickým výnimkám. A tak nám naši nositelia svetlých zajtrajškov balia svoje čierne účtovníctva šedej ekonomiky a tiahnu aj s tri mesiace nevyplatenými mzdami ďalej na Východ, kde sú ešte v ére tých – no, digitálok pred tuzexom.

Predseda správnej rady vzdelávacej organizácie Junior Achievement Slovensko Martin Kubala tvrdí, že „mladým ľuďom na Slovensku často chýba iniciatíva a snívajú radšej o dobrom zamestnaní než o tom, žeby sami začali s podnikaním. Skúsenosť hovorí, že keď niekto skúsi podnikanie, často už nechce byť zamestnaný. Keby si to viac ľudí vyskúšalo, viac ľudí by iniciatívu zobralo do vlastných rúk“. Toľko citát. Nuž a potom by sme boli na tom tak ako v Rakúsku, v Nemecku či napríklad vo Francúzsku. Tieto krajiny majú svojich podnikateľov, ktorí skutočne niečo tvoria a vyrábajú a zamestnávajú svojich a dokonca – platia aj štátu dane.

AKO BOLO, ČO BOLO

Autá sa kradnú až jedna radosť. Páčiť sa im spájanie káblikov, ako ich vidíme v poučných amerických akčných filmoch, už používajú len diletanti. Na internete sa dočítate, že zloději vedia prečítať kód diaľkového ovládania od vášho auta, na programujú si náhradný kľúč a používajú zariadenia, ktoré im umožnia naštartovať elektronicky zablokovaný motor. Zloději sú technicky zdatní. Štandardné imobilizéry zlikvidujú za pol minúty. V aute môžete mať prístrojček, ktorý vám ohlásí na mobil, že sa tam dostal niekto cudzí. Na internete sa dočítate, že ho zloději vedia paralyzovať. Bez problémov odpoja aj GPS, podľa ktorého by polícia mohla vaše auto vypátrať. Väčšinu potrebných zariadení si zloději legálne zoženú cez internet. Napokon prečo by aj nie, veď sú podobné tým, ktoré firmy používajú pri ochrane tajných schôdzok. Z internetu sa dozviete aj to, že zlodějom pri legalizácii

vozidla, ktoré vám šlohlí, pomáhajú experti rôznych profesií. V tejto súvislosti už zatklí aj policajtov v Trenčíne. Ďalší ľudia v reťazi sú výrobcovia falošných dokladov o aute z dovozu. Pre zlodějské gangy je najistejšie, keď predaj vozidla zrealizujú za hranicami Slovenska alebo ešte lepšie Európskej únie.

Bezdomovec ako živý imobilizér

Peter VALO

Organizované skupiny nekradnú autá len na predaj, ale aj na náhradné diely. Iní, menej talentovaní zloději sa uspokojia s tým, že vám auto len vykradnú. Títo sa s technikou nekašľú. Jednoducho rozbijú okno a veselo „čorujú“. Vy sa pri vyšetrovaní dozviete, že ste si na vine sami, lebo ste si v aute nechali kufrík, počítač, fotoaparát

pre nedostatok dôkazov. Po tejto skúsenosti si auto nekúpim.

Môj priateľ zažil ráno prekvapenie. Vo svojom aute našiel spať cudzieho chlapa. Keď sa ho opýtal, čo tam robí, odpovedal: „Čo sa čudujete? Nemám kde bývať. Už tu spím tretiu noc.“

„Tu v mojom aute? Ako to, že som si to nevšimol?!“

né všelijaké jačiace potvory. Vy máte starší typ. Ľahko sa otvára. Stačí drôtený háčik. Robím to vždy s citom. Mali by ste oceniť, že som seriózny človek a vôbec som vám nepoškríabal lak. A ráno som vaše autíčko vždy rovnako pekne ztvoril.“

Neprijemný dialóg prerušil rev nešťastného suseda. Zo zú-

falých výkrikov bolo zrejme, že mu niekto v noci ukradol jeho elegantný mercedes.

„No vidíte,“ povedal priateľov nocľazník. „Aj sem sa dnes v noci ktosi dobýjal, ale keď ma tu uvidel spať, tak sa vyparil.“

Môj priateľ oponoval, že kto by kradol takýto starý šrot. Nocľazník mu vysvetlil, že práve takéto zvyknú brať na súčastičky. Minule ho chceli ukradnúť, keď spal v trabante.

Kriminalita rastie. Krádeže áut spolu s ňou. Zloději sú stále vzdelanejší a policajti bezmocnejší. Nuž nečudujte sa, že môj priateľ začal po tejto skúsenosti uvažovať o tom, že sa so svojim bezdomovcom dohodne. Bude to obojstranne výhodné. Jeden bude mať postarané o pravidelný nocľah a druhý o nočné strázenie auta. Počet krádeží áut stúpa rovnako ako množstvo bezdomovcov. Ak sa cestou môjho priateľa vydali viacerí majitelia áut, vláde by odpadlo riešenie jedného z vleklých sociálnych problémov.

SEBAOBRANA

Slovenský hydrometeorologický ústav okolo Veľkej noci varoval pred hroziacimi povodňami. Výstraha tretieho stupňa platila pre Nové Zámky a Levice. Výstraha druhého stupňa pre okres Nitra, prvého stupňa pre okresy Veľký Krtíš, Žarnovica, Košice-okolie, Sobrance, Michalovce a Trebišov. Potom tretí stupeň povodňovej aktivity dosiahli rieky Nitra a Ipel', na druhý stupeň vystúpili rieky Suchá, Štiavnica a Hron.

Jarné povodne

V podstate kdekoľvek na Slovensku boli povodňové poplachy, a to ešte nezačalo riadne pršať a netopil sa sneh vo veľkom. Nie je to však nič nové nielen v posledných rokoch. Ibaže sme sa spoliehali na to, že neprijemné skúsenosti z minulosti sa v prítomnosti opakovať nebudú. Teda aspoň nie každoročne. Opak je pravdou – bude horšie! Ale pozrime sa aj do minulosti, aby sme si nemysleli, že poznatky a mnohé úspešné riešenia od hydroológov boli zbytočné. Ilustrácia fragmentov z minulosti podľa prameňov Vodohospodárskeho podniku je výstražným odkazom pre budúcnosť, ak sa niečo podstatné nezmeni.

Najstaršie stopy o povodni na našom toku Dunaja sú z roku 1012, neskôr z roku 1210, 1344, 1466, 1499. O tých sa predpokladá, že dosiahli parametre povodní z rokov 1899 a 1954, o ktorých už máme informácie z pravidelného merania vodných stavov, čo sa začalo v tretej dekáde 19. storočia. História povodní je aj históriou stavania protipovodňových hrádzí. Najstarším zachovaným dokumentom o ochrane Žitného ostrova je rozkaz Žigmunda Luxemburského z roku 1426 o bezplatných prácach na stavbe a udržiavaní ochranných hrádží pod Bratislavou pri Šamoríne. Hrádze sa po pretrhnutí znova opravovali, ale veľká voda bývala vždy silnejšia. Len za necelých sto rokov od povodne v roku 1876 do najväčšej novodobej dunajskej povodne v roku 1965 sa hrádze zvyšovali päťkrát.

Najväčšou povodňou na rieke Váh podľa archívov je povodeň z roku 1813. Aj ostatné územie Slovenska či už v povodí Hrona a jeho prítokov, ale i riek Poprad, Dunajec a ďalších východoslovenských riek boli od dávnej minulosti vystavené ničivosti povodní, no historické záznamy o nich väčšinou chýbajú. Zachované sú doklady o povodni na Hrone z marca 1784. Najvyšší vodný stav povodne z roku 1813 zachytáva značka na mestskom múre v Banskej Bystrici.

Nie je dôležité, či v súčasnosti povodne zasahujú naše obce a mestá pre zanedbanú reguláciu vodných tokov v nedávnej minulosti alebo pre klimatické zmeny. Dôležité je, že sa dejú, každoročne spôsobujú obrovské škody a nestáva sa to len na Slovensku. Je to tak aj v iných štátoch. Vode môže človek dať opraty iba na chvíľu, ona sa však vždy vytrhne a ide si po svojom. Otázka je, kto s tým čo bude robiť na najvyššej úrovni, lebo len slubovať už nestačí.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Marián Tkáč hovoril s matičiarimi o úspechoch i o problémoch Matice Rok veľkých matičných osláv

Marta KANALOVÁ – Zdroj: gemerland.sk; 3.4.2013

Do Rimavskej Soboty zavítal 26. marca predseda Matice slovenskej Marián Tkáč. V Dome Matice slovenskej sa stretol s predsedami miestnych odborov MS, s matičiarimi a s ich sympatizantmi. Na stretnutí sa bilancovala činnosť Matice slovenskej, hovorilo sa o pripravovaných podujatiach, úspechoch i problémoch. Rezonovala aj téma národnej hrdosti a povedomia. Marián Tkáč sa vyjadril, že odkedy sa stal predsedom MS, už nemajú len dvadsaťsedem tisíc členov, ale ich počet vzrástol na tridsať tisíc.

Úspechom je aj to, že majú vyše štyridsať zakladajúcich členov, ktorí výraznejšie prispeli aj finančne. Medzi nimi je tiež predseda vlády SR Robert Fico, župani, rektori škôl a podnikatelia.

U PÁPEŽA

„Povzbudenie vidím aj v tom, že sa na nás obracajú niektorí primátori a požadujú, aby sme im pomohli v ochrane životného prostredia. Obrátili sa na mňa aj speváci Maťo Ďurinda a Jožo Ráž, ktorí chcú, aby sme im pomohli udržať slovenskú hudbu v rádiách. Potešilo ma, že prvý raz v histórii sa naša delegácia dostala na jednu z posledných audiencií u pápeža

Benedikta XVI. Daroval som mu vlastnoručne vyrobený obraz, na ktorom je pápež pod hradom Devín. Bol to taký drobný, starý človek, ktorý mi podal ruku. Pobožkal som mu prsteň, ako sa patrí, ukázal som mu obraz a povedal som: Svätý Otec, keď ste nemohli prísť na Slovensko, tak Slovensko prišlo za Vami. Pozrel sa na obraz, usmial sa a povedal, že sa mu to páči. Požehnal Maticu slovenskú a celý slovenský národ,“ povedal M. Tkáč. V súvislosti s problémami uviedol, že čiastočne ich spôsobili jeho predchodcovia, lebo nedbanlivo nakladali so zbierkou na Národný poklad. Vo verejnosti rezonuje aj to, že mnohí prispeli do Matičného

fondy, ktorý skrachoval. M. Tkáč kritizoval neustále sa znižujúcu účelovú dotáciu na činnosť tejto organizácie, ktorá je podvyživená.

PODVYŽIVENÁ PODPORA

„V súčasnosti Matica dostáva od štátu účelovú dotáciu zhruba v takej istej výške ako dvojica našich zabávačov za program Aj múdry schybi z toho istého rozpočtu. To ma trochu nemilo zaráža, že na rozvoj vlastenectva, o čo sa usilujeme, sa dáva len toľko ako na hanobenie národa a posmievanie sa v odpovediach na otázky,“ skonštatoval M. Tkáč, ktorý spomenul aj problémy nad rámec Matice slovenskej, akými je neobrábanie pôdy, že si nevyrábame vlastné potraviny, ale dovážame ich z odpadu Európy. Pritom tu máme množstvo nezamestnaných mladých ľudí. Predseda MS v tejto súvislosti poukázal na to, že naši predkovia žili z pôdy. Pôda sa síce nezhoršila, ale my sme sa odklonili od podstaty tohto národa, ktorý bol roľnícky.

SÚSOŠIE V BRATISLAVE

Predseda MS v závere stretnutia informoval matičiarov o podujatiach, ktoré sa pripravujú. Najväčšou akciou budú oslavy 150. výročia Matice slovenskej 2. až 4. augusta v Martine. V rámci nich sa uskutoční galakonzert. „Dúfam, že

príde Maťo Ďurinda v slovenskom kroji so svojou skupinou. Trochu sme sa poučili z Rimavskej Soboty, ktorá má krásnu aleju dejateľov. V Martine pred budovou Matice máme Bernoláka a toho roku chceme odhaliť busty Francisciho, Moyseša, Kuzmányho a súsošie Cyrila a Metoda z dreva, keďže sa príslušným orgánom akosi nechce venovať tomu, aby hlavné mesto malo toto súsošie z bronzu. Priestranstvo pred budovou pomenujeme podľa sv. Cyrila a Metoda. Okrem toho 2. augusta pozývam do Martiny, tam sa bude uvádzať do obehu eurová minca s matičnými symbolmi, ktorá bude platiť v celej Európe. V ten istý deň sa dá do obehu aj poštová známka. Maticu čaká tohto roku aj valné zhromaždenie, ktoré bude 18. až 19. októbra v Martine,“ informoval o pripravovaných aktivitách M. Tkáč.

Medzititulky: SNN Foto: autorka

Váhanie pri širokorozchodnej môže znamenať nenávratné škody Naliehanie z Ruska nemožno prepočítať

Ivan BROŽÍK – Ilustračné foto: Ladislav LESAY

Občajná tlačová konferencia zahraničných podnikateľských subjektov. Takých je denne v Bratislave niekoľko. V podstate pánsky klub o tom, čo by mohlo byť, keby... Tá minulotýždňová s predstaviteľom Ruských železníc však bola iná. Zostáva len veriť, že informácie z nej sa dostanú k premiérovi, ktorý mal v tom čase na starosti českého prezidenta.

Slovenské národné noviny už takmer dva roky aktívne sledujú udalosti týkajúce sa tzv. širokorozchodnej trate v Rusku a jej možného pokračovania cez Slovensko do Európy. O ekonomickom prínose takéhoto prepojenia niet pochýb. „Najvýhodnejšou trasou je tá cez územie Slovenskej republiky, ale nie je jediná...“ To sú slová predstaviteľa Ruských železníc Vladimíra Jakunina. Samozrejme, že rozprával o projekte trate (ŠRT), ktorá by východným ekonomikám sprístupnila západ Európy po kolajniciach a ruskému prepravcovi – a nielen jemu – na dlhé roky zabezpečila neklesajúce zisky. Vladimír Jakunin nie je v hospodárskom priestore Ruska len tak hoci kto. Dvere do pracovne ruského prezidenta či predse-

du vlády sa pred ním nikdy nezatvárajú.

STAVAŤ BUDÚ

Práve o to ide. ŠRT jedného dňa bude realitou. A vlaky so širokým rozchodom budú dopravovať tovary z Číny a krajín od nej bližšie možno až do Hamburgu. Pochopiť to nechcú iba tí, ktorých znalosti siahajú od hamburgerov po Britney Spears, ale môžu sa vyjadrovať do médií, pre ktoré je všetko na východ od Washingtonu červeným plátnom. Ruské železnice chcú stavať širokorozchodnú trať smerom na západ Európy v každom prípade, aj keby sa Slovensko nezapojilo do tohto projektu.

V takej situácii by však železnica so širším rozchodom kolajní viedla cez inú krajinu. Veľký zá-

ujem prejavuje podľa šéfa Ruských železníc Vladimíra Jakunina napríklad Poľsko, Česká republika či Maďarsko. Nevraviac už o tom, že projekt ŠRT má podporu Rakúska, Nemecka silno lobuje, aby na svoje územie prevzalo čo najväčšiu tonáž prepravy na ŠRT a existujú investori, ktorí tento projekt nijako nespochybňujú.

RECEPT NA NEZAMESTNANOSŤ

Slovensko mimoriadne naliehavo potrebuje pracovné príležitosti. Od krátkodobých až po trvalé. Jedny aj druhé ponúka zámer ŠRT. „Minimálne dva terminály by sa mali nachádzať na území Slovenskej republiky. Nemala by nastať situácia, pri ktorej by Slovensko zostalo bez terminálu,“ ubezpečil Vladimír Jakunin. Dva prekládkové terminály zo širokého rozchodu na riečne lode, na kamióny, na železničné koridory s tradičným rozchodom. Uvažuje sa aj o leteckom cargo termináli. Koľko tisíc trvalých pracovných príležitostí môžu ponúknuť? A koľko krátkodobých šancí na obdobie niekoľkých rokov dá samotná výstavba? Na to stačí naozaj aj stará dobrá ruská „ščotka“ a nie siahodlhé debaty vecí neznalých oponentov takmer všetkého.

NAJVYŠŠÍ ČAS

Doterajšie prepočty hovoria, že celkové náklady na projekt predĺženia širokorozchodnej železnice do Európy dosiahnu

približne 6 miliárd eur. Ako sa bude výstavba trate financovať, zatiaľ jasné nie je. „Mal by sa vytvoriť biznis plán, na základe ktorého by sme mali vedieť presnejšie povedať mechanizmus financovania,“ avizoval v Bratislave 4. apríla predstaviteľ Ruských železníc.

Približná návratnosť pri takýchto projektoch sa podľa neho pohybuje na úrovni 15 rokov, treba však brať do úvahy aj ďalšie efekty. Konkrétne už spomínanú primárnu i sekundárnu zamestnanosť a následne citelné oživenie celej našej ekonomiky.

Napohľad nesúvisiaca správa z polovice marca oznamovala, že v Prahe sa už po štvrtýkrát uskutočnila medzinárodná konferencia zameraná na nákladnú železničnú dopravu – International Rail Freight Conference. Hlavnou témou tohtoročnej konferencie bola nákladná železničná doprava medzi Európou a Áziou. Na rokovaní sa stretli zástupcovia Európskej komisie s predstaviteľmi železničných spoločností z Európy a Ázie. Príspevky sa týkali aj projektov zameraných na zvýšenie atraktivity železničnej nákladnej dopravy, strategických plánov v rozvoji železničnej nákladnej dopravy, úlohy medzinárodných spoločností v rozvoji železničnej nákladnej dopravy či zosúladenia právnej legislatívy medzi prepravnými režimami. Uskutočnilo sa tiež Eurázijské fórum, ktoré bolo venované úlohe Ruských železníc pri rozvoji eurázijských železničných koridorov. Za okrúhly stôl boli pozvaní generálni riaditelia európskych a ázijských železníc.

„Keby sme sa pozreli na ekonomické ukazovatele a rôzne ďalšie parametre, najvýhodnejšou trasou (pre ŠRT – pozn. red.) je tá cez územie Slovenskej republiky, ale nie je jediná,“ upozornil Vladimír Jakunin na nedávnej tlačovej konferencii v Bratislave. A my to zámerne opakujeme. Kým je čas.

Národná identita a štátna suverenita Slovenska v dokumentoch nežnej revolúcie

Keď sa otvárali dvere slovenskej samostatnosti

Peter MULÍK – Foto: Štefan ŠUGÁR

Existujú niektoré dôležité dokumenty nežnej revolúcie z hľadiska rešpektovania národnej identity Slovákov a nastoľovania princípu štátnej suverenity Slovenska. Aj keď sa obdobím nežnej revolúcie nazýva zvyčajne perióda od 17. novembra do 29. decembra 1989, v sledovaných vybraných dokumentoch sme toto obdobie revolučných zmien rozšírili až po prvé slobodné parlamentné voľby 8. – 9. júna 1990.

V prvom vyhlásení občianskeho hnutia Verejnosť proti násiliu z 20. novembra 1989 nájdeme formuláciu vzťahujúcu sa na jav slovenskej národnej identity. Je iba spomenutý ako neriešený problém: „Už pridlho sme svedkami deformácií v spoločenskom a v politickom živote,(...) narastajúcich napätí medzi jednotlivými skupinami obyvateľstva, generáciami, medzi národmi a národnosťami Československa...“

V celom vyhlásení sa nevyskytuje ani termín Slováci a ani termín Slovensko. Vyskytuje sa však dvakrát termín krajina, prvý raz: „Dnes na prahu posledného desaťročia tohto tisícročia sa aj pre našu krajinu otvára reálny priestor na demokraciu...“ A druhý raz: „Je nepredstaviteľné, aby naša krajina so svojimi demokratickými tradíciami a miliónmi tvoriacimi ľudí ostala ostrovom stagnácie a úpadku.“ V oboch prípadoch však signatári zjavne nemysleli pod krajinou Slovensko, ale Československo.

■ DIVADELNÍCI

Vo vyhlásení členov Slovenského národného divadla z 22. novembra 1989, v ktorom vyzývali predstaviteľov vedúcich stranických a štátnych orgánov, aby sa počas štrajku hercov zúčastňovali v divadlách na verejnej diskusii, okrem iného píše: „... k tomuto konaniu nás vedie predovšetkým naše hlboké presvedčenie, že môžeme žiť, pracovať a tvoriť jedine v spoločnom štáte Čechov a Slovákov a ostatných národností. Iba vnútorné pevné spoločenstvo našich národov, republika, ktorá stojí na základoch slobody, demokracie a humanity a môže zaujať dôstojné miesto v spoločnom európskom dome.“

Požiadavky občianskej iniciatívy Verejnosť proti násiliu a Koordináčného výboru slovenských vysokých škôl z 25. novembra 1989 však už celkom zreteľne definujú myšlienku slovenskej štátnej suverenity. V prvom bode sa hovorí: „Žiadame slobodnými voľbami zo Slovenskej národnej rady skutočný parlament Slovenského národa, v ktorom budú mať zastúpenie všetky zložky našej spoločnosti.“ Autori vyhlásenia však nestáli na pozícii úplnej slovenskej samostatnosti, čím by samozrejme v tom období riskovali obvinenie zo separatizmu, preto v desiatom bode sa dočítame: „Žiadame dôslednú demokratickú federáciu Čechov a Slovákov a zákonné upravenie práva a postavenia národností na princípe plnej a faktickej rovnoprávnosti.“

■ SPOR O NÁZOV ŠTÁTU

V období od 30. novembra 1989 do 30. júna 1990 pôsobil vo funkcii predsedu SNR Rudolf Schuster. Významným krokom smerujúcim k slovenskej štátnej suverenite bolo zrušenie uznesenia Slovenskej národnej rady z 31. októbra 1989 číslo 115, ktorým vyslovila súhlas s návrhom skupiny poslancov Federálneho zhromaždenia ČSSR na vydanie ústavnej zmluvy o spôsobe prijatia novej (tzv. trojjedinej) ústavy Československej socialistickej republiky, Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky. Toto rozhodnutie SNR sa udialo 6. decembra 1989.

Už začiatkom decembra 1990 bolo založené občianske hnutie, ktoré dávalo dôraz na otázku národnej a štátnej identity. Štúrova spoločnosť vznikla 8. decembra 1989 a vo svojom programovom vyhlásení zdôraznila, že si „v duchu európskych kultúrnych tradícií kla-

die za úlohu v slovenskom národe rozvíjať najpokrokovejšie hodnoty národného povedomia“. Predstavitel Koordináčného výboru Verejnosti proti násiliu Ján Budaj 13. decembra 1989 verejne odmietol výzvy niektorých slovenských exilových organizácií, ktoré žiadali vyhlásenie štátnej samostatnosti Slovenskej republiky.

Slovenskí historici si uvedomovali, že historiografia významným spôsobom formuje historické vedomie národa. S cieľom upozorniť štátne orgány na deficit slovenskej suverenity slovenskí historici napísali 18. januára 1990 list predsedovi vlády Slovenskej socialistickej republiky Milanovi Čičovi, v ktorom vyslovili obavy „o realizáciu a podobu federatívneho usporiadania nášho štátu v súčasnom politickom dianí, o stav, v ktorom sa nachádza slovenská národná štátnosť. Zatláča sa základný ústavný princíp nášho štátu, a to, že Československo je spoločným štátom dvoch národov – Čechov a Slovákov“.

Po dlhých sporoch 29. marca 1990 federálny parlament rozhodol, že (dlhý) názov krajiny bude v českom jazyku bez „pomlčky“, teda Československá federatívna republika a s „pomlčkou“ v slovenskom jazyku, teda Česko-slovenská federatívna republika. Toto riešenie bolo neuspokojivé a po dlhých rokovaniach a menej ako mesiaci 20. apríla 1990 federálny parlament zmenil znova oficiálny názov krajiny na Česká a Slovenská Federatívna Republika (ČaSFR). Spor o názov štátu poukázal na vážne problémy medzi Čechmi a Slovákmí, ktoré sa týkali identity a ktoré napokon viedli k mierovému rozdeleniu štátu 1. januára 1993.

■ POSTOJE KDH A SNS

Za deň vzniku Kresťanskodemokratického hnutia sa považuje 17. február 1990, keď sa v Nitre uskutočnil jeho ustanovujúci snem. Po všeobecnej diskusii vystúpil novozvolený predseda Ján Čarnogurský, pričom obšírnejšie sa venoval otázke štátoprávneho usporiadania ČSFR, reagujúc najmä na vystúpenia zahraničných Slovákov žiadajúcich štátnu samostatnosť Slovenska. Postoj formuloval nasledovne: „Sme za to, aby Slovensko pri budúcej integrácii vystupovalo ako samostatný subjekt.“ Ďalej však tému uzavrel týmito slovami: „V súčasnosti sme za federáciu ... v budúcnosti môžeme prijať a realizovať aj iné rozhodnutie.“

V Šuranoch sa 3. marca 1990 uskutočnilo stretnutie zástupcov Matice slovenskej z miest a obcí južného Slovenska s národnostne zmiešaným obyvateľstvom. V Memorande Slovákov južného Slovenska varovali slovenské národné orgány pred obmedzovaním suverenity slovenských národných orgá-

nov na slovenskom juhu politickými aktivitami maďarskej menšiny, ktorá presadzuje autonómiu pre maďarskú menšinu na Slovensku. Šurianske memorandum žiadalo ústavné zakotvenie Slovenskej republiky ako národného štátu, ktorý by bol súčasťou demokratickej federácie Slovákov a Čechov.

Politickou stranou, ktorá 7. marca 1990 otvorene vystúpila s programom dosiahnuť vytvorenie suverénnej a nezávislej Slovenskej republiky, bola Slovenská národná strana. Organizačné jadro tejto strany sa vytvorilo v Bratislave už v decembri 1989. Slovenská národná strana spolu so Štúrovou spoločnosťou zorganizovali 29. marca 1990 mnohotisícovú demonštráciu v Bratislave, na ktorej protestovala proti zákonu Federálneho zhromaždenia ČSSR o názve štátu. Ako reakciu na to Verejnosť proti násiliu a Kresťanskodemokratické hnutie odsúdilo v spoločnom vyhlásení prejavy extrémneho nacionalizmu, vyvolané prijatím dvojazyčného názvu česko-slovenského štátu. Vo výzve pod názvom Nemôžeme mlčať sa hovorí: „Veľká väčšina občanov si budúcnosť predstavuje ako budúcnosť demokratickej, prosperujúcej, slobodnej federácie dvoch národov i štátne suverénnych republík. (...) Ako hnutia, ktoré iniciovali revolučné premeny, však nemôžeme mlčať k demagogickým spôsobom, akými sa nastoľujú také závažné otázky, akou je ďalší osud slovenskej štátnosti. Nemôžeme mlčať k tomu, ak sa pri tom uráža osoba prezidenta Václava Havla,...“

■ PÁPEŽOVO POVZBUDENIE

V dňoch 21. – 22. apríla 1990 sa uskutočnila prvá návšteva pápeža Jána Pavla II. v ČSFR. Po programe v Prahe a na Velehrade jeho návšteva pokračovala v Bratislave. Tu sa udialo niečo, čo do istej miery predznamenalo budúci vývoj. Pápež Ján Pavol II. od svojich prvých apoštolských ciest pri prvom príchode do navštívenej krajiny rituálne pokľakol a pobožkal zem. Keďže tento symbolický úkon spravil v Prahe, usporiadatelia už v Bratislave nečakali nič podobné. Pápež však pri výstupe z vrtuľníka na Vajnorskom letisku, kde sa konala slávnostná bohoslužba s mnohotisícovou účasťou veriacich, bozkom uctil slovenskú zem ako zem suverénnej krajiny.

Týždeň pred prvými slobodnými parlamentnými voľbami 1. júna 1990 vydalo Kresťanskodemokratické hnutie vyhlásenie, ktoré sa začínalo slovami: „Slovenský národ je dedičom územia, reči i kultúry svojich predkov.“ V dokumente zreteľne deklarovalo národno-štátnu líniu, s ktorou súhlasilo jadro jej členstva. KDH považuje slovenský národ za štátotvorný národ Slovenskej republiky. Základné prejavy národnej hrdosti považuje za nevyhnutnú súčasť

časť života spoločnosti. Zasadzuje sa za národnú a štátnu suverenitu Slovenska. Povoľnové usporiadanie hraníc a celistvosť Slovenska pokladá za nedotknuteľné. Požaduje uzákonenie slovenského jazyka za štátny a úradný jazyk Slovenskej republiky. Presadzuje vytvorenie takých podmienok, aby nedochádzalo k odnárodňovaniu Slovákov tak na Slovensku, ako aj v zahraničí. Vyhlásenie sa končí slovami o vstupe Slovenskej republiky do Európskeho spoločenstva ako samostatného rovnocenného člena.

■ ZA VLASTNÚ ŠTÁTNOSŤ

V novozvolenom slovenskom parlamente Slovenská národná strana 29. júna 1990 prostredníctvom poslanca A. Hrnka požadovala vyhlásenie zvrchovanosti Slovenskej republiky ako predpoklad ďalšieho štátoprávneho vývinu slovenského národa. Poslanec M. Andel položil otázku, či je to skutočne tak, a hneď si aj odpovedal: „V časti Európy prebiehajú integračné procesy a v časti Európy prebieha boj národov o svoju vlastnú štátnu suverenitu. A práve toto špecifikum osamostatňovania sa národov vo východnej Európe nachádza čoraz viac porozumenia aj v západnej Európe. Podporu získavajú kroky nielen pobaltských republík, ale všetkých zväzových republík v Sovietskom zväze. Ale vo chvíli, ak táto zákonitosť začne pôsobiť aj na Slovensku, podliehame zrazu dakej panike a nevieme si to vysvetliť. Nevíme si vysvetliť prirodzené právo a snahu každého národa na svoju vlastnú štátnosť. Bojme sa prijať zákony ako parlamenty Ukrajiny, Bieloruska tak, aby Slovenská národná rada bola skutočným predstaviteľom zvrchovanosti a svojbytnosti slovenského národa a nie iba vykonávateľom federálnych zákonov.“

V nežnej revolúcii 1989 – 1990 sa odstránením ideologického tlaku Komunistickej strany znovu otvorila slovenská otázka. Pri uplatňovaní národnej identity Slovákov a štátnej suverenity Slovenska sa angažovala najmä Slovenská národná rada a vláda Slovenskej (socialistickej) republiky. Významný impulz ich aktivitám dával slovenský politický exil, ktorý sa k tejto línii hlásil, ako aj novovzniknuté politické subjekty (KDH a SNS) a občianske združenia (Štúrova spoločnosť a ďalšie). České politické elity si na základe solidnej analýzy aktuálneho stavu uvedomili, že v podmienkach parlamentnej demokracie sa slovenská otázka bude stále otvárať, pričom slovenské predstavy o dualistickom usporiadaní sa v jednotnom štáte nedajú realizovať. Revolučné zoskupenie (Občianske fórum a Verejnosť proti násiliu) otázku štátoprávneho postavenia nepovažovali za primárnu a iba ad hoc sa vyjadrili k niektorým jej aspektom. Medzi českými a slovenskými revolučnými elitami, ale najmä medzi slovenským a českým obyvateľstvom existoval výrazný rozdiel v pohľade na víziu demokracie. České society videli ako vzor demokracie Masarykovu Československú republiku (1918 – 1938), väčšina slovenských elit však tento pohľad nezdíelala. Paradoxne sa však väčšina Slovákov nestotožňovala ani s víziou samostatného štátu. Zrejme tu zohrávala negatívnu úlohu permanentne potláčaná a tabuizovaná téma slovenského štátu, ale aj pre slovenský vývoj 19. a 20. storočia typický minimalizmus pri formovaní politických programov slovenskej národnej identity a štátnej suverenity.

REFLEXIA

Nedávno sme si pripomenuli 20. výročie vzniku Slovenskej republiky a bol teda čas aj na bilancovanie. V médiách sa pospomínalo všeličo podľa toho, ktorý politický či kapitálový subjekt dotyčné médium ovláda. Len akosi cudne sa obišla otázka, ako sme na tom s národnou hrdosťou. Ostatne, s termínom „národný“ to bolo vždy ako na hojdačke. Raz sa ľudia, ktorým osud Slovenska nebol ľahostajný, označovali za panslávov, inokedy za buržoáznych nacionalistov.

Demontáž srdca

Aj v jednom, aj v druhom prípade mohli takto označení vlastenci očakávať od vládnucej moci veľmi tvrdé postihy a pohybovali sa občas aj v tieni šibenice. Nasledovalo štyridsať rokov budovania že vraj socializmu. Ani tu neexistoval priestor pre národnú myšlienku. V kurze bol proletársky internacionalizmus a čriepky národného boli povolené len vo veľmi obmedzených prípadoch, napríklad vo folklóre, ktorým sa verchuška snažila pospolitému ľudu na chvíľu zalepiť oči. Reku, dedičstvo našich otcov, ktorí hrdličili na pánov, no teraz sa pod vedením „štátostrany“ máme tak, ako sme sa nikdy nemali. Lenže práve preto, že sa ľudia chceli mať tak, ako si mysleli, že sa nemajú, prišiel november 89. Nechajme teraz bokom úvahy o tom, nakoľko to bol spontánny „revolučný“ pohyb más a nakoľko zinscenovaný proces. Jedno sa však zdalo isté. Ideologické bariéry, cenzúra a stranicky diktát sú definitívne za nami. Prvé vytriezvenia však prišli ani poriadne nedoznel cengot kľúčov na námestiach. Logickým pokračovaním demokratického prebudenia bolo aj prebudenie národné. Tu sa však ukázalo, že to s tým občianskym „rajom na zemi“ nebude až také jednoduché.

Vynorili sa celé zástupy prorokov, ktorí vykrikovali, že cesta národného sebaurčenia je cestou do pekla. Hlavné zbory zazneli z Čiech, no aj na Slovensku mali zdatných predspevákov. Náhle bol ten či onen politik, umelec či bežný občan Slovenska označovaný za nacionalistu. Už len to slovo „buržoázny“ chýbalo, ale keďže sme s vovou budovali kapitalizmus, akosi sa tam nehodilo. Česká strana sa na nálepkovani časti svojich občanov ako „českých nacionalistov“ programovo nezúčastnila. Veď hrdosť na „historické zeme koruny Českej“ je na druhom brehu rieky Moravy braná ako štandardná výbava občana od spISOvateľa po predavačku. Radšej sa s ústami plnými deklarácií o zachovaní Československa pustili potajme do tlačenia českých kolkov na spoločnú menu...

Slovenská republika predsa len vznikla. Medzi prvými, ktorí sa ponáhľali zaujať v nej taký či onaký post, boli tí, ktorí rozdávali „nacionalistické“ nálepky skutočným vlastencom. Zdalo by sa, že ako v klasickej rozprávke sa napokon všetko na dobré obrátilo. No kádrovanie (a kráľovanie) neprestalo. Navonok sú niekdajší odporcovia našej štátnosti riadnymi občanmi Slovenskej republiky, neustále však pripomínajú svoju mantru, že éra národných štátov je prekonaná. Média, takmer úplne v rukách nadnárodných spoločností, im radostne dávajú priestor a postupná plazivá demontáž národného povedomia pokračuje.

Marek DANKO

POZNÁMKA

Verejnoprávne médiá na Slovensku, nehovoriac už o súkromných, v poslednom období prejavujú nevšedný záujem o dianie v cirkvi. Zdôrazňovanie ekumenického charakteru košického Veľkého piatku akoby vysvetľovalo všeobecný záujem spoločnosti o smerovanie katolíckej cirkvi. Svedčí o tom aj fakt, aký veľký priestor dostávajú v médiách duchovní s liberálnymi názormi na cirkev.

Anarchisti a cirkev

Preferujúci akýsi odkaz Krista, v mene ktorého všetci máme rovnako šíriť jeho evanjelium, všetci sme na to predurčení. Rovnaká filozofia je obsiahnutá v teológii oslobodenia, ktorej rodiskom je Argentína. Tá Argentína, z ktorej pochádza súčasný pápež František. Lenže napriek tomu, že teológia oslobodenia sa usiluje pomôcť chudobným a sociálne znevýhodneným skupinám ľudí, František ju odmieta. Z jednoduchého dôvodu: v teologických otázkach sa odkláňa od učenia cirkvi. A keďže cirkev ustanovil Ježiš Kristus, všetci duchovní usilujúci sa pretvoriť cirkev na iný než Boží obraz ju nielen oslabujú, ale priamo rozkladajú. Na Slovensku si primát v tomto smere udržiujú Róbert Bezák, Anton Srholec a Marián Baláž.

V predveľkonočnom období opäť z RTVS tak vo vysielaní Slovenskej televízie, ako aj Slovenského rozhlasu zazneli relácie s hlavným protagonistom Antonom Srholcom. Jeho rebelantstvo v cirkvi je všeobecne známe, napriek tomu dostal veľký mediálny priestor v čase najväčšieho kresťanského sviatku. Provokácia? Ibaže Srholcovi mediálni priatelia akosi nepostrehli, že každou ďalšou mediálnou prezentáciou stráca ich modla lesk i vierohodnosť. Čím viac sa odzrkľáva jeho minulosť, tým viac otáznikov nastofuje. Aj nezainteresanému poslucháčovi sa rozsvieti, keď sa dozvie, že po návrate z cudziny sa mu nič nestalo, hoci predtým opustil republiku ilegálne. Pochopiteľne, ide o obdobie komunistickej éry.

Kanonické právo upravuje vystupovanie kňazov na verejnosti. S vysviackou nadobúda kňaz možnosť verejne kázať vo svojej farnosti. Ale podľa kánona č. 804 „cirkevným predstaveným podlieha katolícka náboženská výuka a výchova vo všetkých hromadných oznamovacích prostriedkoch“. A kánon č. 831 to spresňuje: „Biskupská konferencia vydá predpisy o podmienkach, za ktorých smú duchovní a členovia rehoľných spoločenstiev vystupovať v televíznom alebo rozhlasovom programe, pojednávajúcom o otázkach, ktoré sa dotýkajú katolíckej náuky alebo mravov.“ Ak Biskupská konferencia Slovenska konala v zmysle kanonického práva, nemožno jej to zazlievať. Naopak, iba dokázala, že je ochotná brániť cirkev aj v mediálnom neživilom prostredí.

Anarchia v akomkoľvek spoločenstve je zárodkom jeho zániku. Kritické vystúpenia niektorých duchovných nesú známky tohto poslabenia. Možno preto ich s takou opľubou prezentujú všetky liberálne médiá, verejnoprávne nevynímajúc.

Eva ZELENAYOVÁ

S arcibiskupom Bratislavskej arcidiecézy Stanislavom Zvolenským

Nový pápež dáva svetu nádej

Rozhovor s arcibiskupom Bratislavskej arcidiecézy Stanislavom ZVOLENSKÝM sa uskutočnil bezprostredne po voľbe nového pápeža Františka. Mediá nielen na Slovensku, ale aj vo svete prikladali voľbe pápeža veľký význam. Navyše na Slovensku si pripomíname 1 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a s účasťou Benedikta XVI. sa na oslavách nerátalo. Nový pápež dáva novú nádej. Biskupská konferencia Slovenska upravila vystupovanie klerikov a zasvätených osôb v médiách, čo tiež vyvolalo značný mediálny ohlas. Bolo sa teda o čom s otcom arcibiskupom S. Zvolenským rozprávať.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

• Ako hodnotíte program národnej púte do Rima na konci pontifikátu Benedikta XVI.?

Národná púť sa uskutočnila pri príležitosti 1 150. výročia príchodu našich sv. vierozvestcov Cyrila a Metoda do Rima a pri príležitosti Roku viery. Stala sa vzácnou a až dojímavou príležitosťou nielen navštíviť hrob sv. Cyrila v Bazilike sv. Klementa, sláviť tam liturgiu a pripomenúť si úctu sv. Cyrila a Metoda k pápežom, ktorí sprevádzali ich život, no zároveň byť aj pri hrobe sv. Petra v Bazilike sv. Petra a stretnúť sa so Svätým Otcom Benediktom XVI. v deň, keď mal poslednú audienciu pre veriacich na Námestí sv. Petra. Takže naša národná púť stretnutím s Benediktom XVI. na jeho poslednej audiencii dostala osobitný rozmer. Svätí bratia svojím talentom umožnili, aby sa na Slovensku prehĺbilo kresťanské poslanstvo, poslanstvo evanjelia a našou národnou púťou sme si toto poslanstvo pripomenuli. Pritom sme si uvedomili, že v cirkvi aj poprední predstavitelia slúžia tomu, čo je vyššie ako každý z nich. Ako to aj pápež Benedikt XVI. pripomenul: Cirkev je Božia. Všetci nástupcovia sv. Petra nás upozorňujú, že svoj život obetovali, aby slúžili tomu, čo je vyššie ako oni. Teda vedomiu, viere o Božom pôvode sveta, o Božom pôvode jestvovania každého z nás. A o našom aj vznešenom poslaní žiť život na spôsob Ježiša Krista.

• Ako prijala Biskupská konferencia Slovenska abdikáciu Benedikta XVI. vzhľadom na to, že ide o ojedinelú záležitosť v dejinách cirkvi?

Bolo to pre nás veľké, neočakávané a aj bolestné prevkapanie. Tak ako vždy, keď sa od nás vzdiali niekto, koho máme radi. Lebo je zrejme, že Benedikt XVI. sa vzdaním úradu utiahne do súkromia. Benedikt XVI. bol pre nás veľmi pritažlivý, lebo rozprával hlboko a zároveň zrozumiteľne o tom, čo Ježiš Kristus znamená pre súčasného človeka, čo môže znamenať cirkev, čo Boh. Obdivovali sme jeho veľkú vnútornú slobodu i skutočnosť, s akou ľahkosťou a pokojom prijíma posledné obdobie svojho života. Zostáva veľkým svedkom viery.

• Pre Slovákov abdikácia Benedikta XVI. a zvolenie Františka vytvorili nádej, že sa pápež predsa len zúčastní na oslavách veľkého jubilea. Český kardinál Dominik Duka priznal, že už počas konkláve pozval Svätého Otca na návštevu Českej republiky. Neuvažujete o tom, že by pápež mohol spojiť návštevu Velehradu s Nitrou?

Čo sa týka pozvania Svätého Otca Františka pánom kardinálom Dukom, nemáme o tom oficiálne informácie. Je veľmi pravdepodobné, že sa o to usilujú či predstavitelia katolíckej cirkvi v Čechách či štátni predstavitelia Českej republiky. Rovnako biskupi na Slovensku, v mene našich veriacich máme pripravený list, ktorým sa chceme obrátiť na nového pápeža s tým, že by sme ho pri príležitosti veľkého jubilea príchodu sv. Cyrila a Metoda radi privítali na Slovensku. Či by stretnutie nejakým spôsobom bolo koordinované aj s inými štátmi,

konkrétne s Českou republikou, k tomu sa v tejto chvíli neviem vyjadriť. Samozrejme, že našou túžbou je predovšetkým privítať Svätého Otca na našom území.

• Teda v Nitre?

V Nitre by to bolo výborné. Ak by nevyhovoval taký skorý termín, teda už začiatkom júla, sme otvorení pre akýkoľvek iný termín. Dôležité je, aby Svätý Otec mal možnosť prísť. Je pravda, že aj naši svetiskí predstavitelia, predovšetkým prezident Slovenskej republiky, už pozvali nového Svätého Otca na návštevu Slovenska. Svätý Otec bude mať teda informácie o tom, že na Slovensko ho pozývajú biskupi v mene všetkých veriacich i najvyšší svetský predstaviteľ SR.

• Je zaujímavé, ako hodnotíte Svätého Otca Benedikta XVI., pretože keď nastupoval po Jánovi Pavlovi II. zdal sa neosobný, akademický, nezdal sa až tak pritažlivý pre ľudí. A keď odchádzal, veriaci sa s ním neskutočne spontánne lúčili. Zrejme až vtedy si kresťanský svet uvedomil, aký hlboko zmysľajúci pápež to bol. A ako blízko mal k ľuďom. Aký dojem na vás urobil nový pápež František?

Čo sa týka nového Svätého Otca Františka, sme v istej nevýhode, lebo musíme priznať, že ho natolko nepoznáme. To konštatovali slovenskí biskupi v deň zvolenia Svätého Otca na spoločných duchovných cvičeniach.

• Ale kandidoval už v roku 2005, keď sa pápežom stal Benedikt XVI., tak že nemohol byť taký neznámy...

Iste, v zbore kardinálov neznámy nemohol byť, lebo podľa neoverených informácií mal hlasy už v predošlom konkláve, keď bol za pápeža zvolený Benedikt XVI. Hovorí sa tiež, že v ostatnej voľbe František získal až 90 hlasov, čiže počet značne prevyšujúci nevyhnutnú dvojtretinovú väčšinu. Keď bol nový Svätý Otec zvolený, boli sme na duchovných cvičeniach a mali sme istým spôsobom výhodu, lebo naše duchovné cvičenia viedol páter Marko Rupnik, slovinský jezuita. V minulosti bol viackrát v kontakte s dnešným pápežom, tak nám o ňom poskytol niekoľko informácií. Sám Svätý Otec už o sebe vyslal jasné poslanstvo a dostupné sú nám aj informácie z jeho života, jeho rozhodnutia z minulosti. Ostatní biskupi i ja osobne s prevkapaním i obdivom konštatujeme, aké mnohoraké môže byť realizovanie evanjelia v životoch ľudí. Poslední pápeži veľmi príkladným spôsobom realizovali nasledovanie Ježiša Krista, a predsa nachádzame v nich dosť veľké rozdiely. Nuž v tom je iste aj to bohatstvo rozličných talentov, darov. V čom tenktorý pápež vynikne. A vidíme, že Svätý Otec František má veľký talent preukázať empatiu voči ľuďom, veľmi zreteľne ju cíti a iste je človekom, ktorý má veľký zmysel pre sociálnu spravodlivosť a sociálne ťažkosti.

• František pochádza z Argentíny, kde vzniklo hnutie teológie oslobodenia a kde má silné zázemie. Kritici cirkvi

očakávajú od nového pápeža, že bude konať pod vplyvom tohto hnutia. Aké zmeny v cirkvi sa teda dajú očakávať?

Zo života pápeža je zrejme, že počas svojho pôsobenia ako arcibiskup v Buenos Aires bol konfrontovaný aj s otázkami teológie oslobodenia. Z dostupných informácií vieme, že on sám nesúhlasil s myšlienkami teológie oslobodenia, hoci majú veľký zmysel pre sociálnu spravodlivosť. Teda principiálne súhlasí s tým, že sa treba usilovať pomôcť ľuďom, ktorí sú sociálne slabší, ale nesúhlasí s nástrojmi, ktoré odporúča teológia oslobodenia. Je známy prípad, ako sa snažil pomôcť jednému kňazovi, predstaviteľovi teológie oslobodenia, keď sa stratil počas vlády vojenskej junty, hoci s ním názorovo nesúhlasil. Nestotožňuje sa však s teológiou oslobodenia, lebo obsahuje nielen riešenia sociálnych ťažkostí, ale aj pozmenené interpretácie vieroučných princípov, napr. možnosť slávenia svätej omše bez kňaza.

• Teda sekta?

Áno, presne tak. Číže oni popri snahe pomôcť riešiť sociálne problémy, prinášajú aj iné chápanie niektorých základných teologických princípov a vytvárajú akoby nové náboženské spoločenstvo, alternatívu k jestvujúcej katolíckej cirkvi a s tým sa nedá súhlasiť.

• Mediá priam pestujú vatikánske kauzy a práve tieto okolnosti a na prvý pohľad značné rozdiely medzi Benediktom XVI. a Františkom využívajú na špekulácie o tom, čo sa deje v cirkvi. Nastofujú otázky, či Benedikt neodstúpil práve preto, že nestačil na výzvy doby, a či František urobí v cirkvi poriadok. Je cirkev vo svete aj u nás v takom zlom stave, že by bolo treba o tom až takto špekulovať?

Samozrejme, že vo vonkajších prejavoch Benedikta XVI. a Františka sú rozdiely. Ale interpretácie, akými vysvetľujú tento rozdiel niektoré médiá, nepokladám za primerané. Chápem, že môže byť mediálne pritažlivé, všímať si práve to, čo je rozdielne. A je celkom možné, že zámerne zdôrazňujú rozdiely medzi nimi, aby vytvorili dojem, že cirkev je v rozkole. Je pozoruhodné, že si nevšímajú, v akom nesmiernom množstve skutočností Benedikt XVI. a František sú rovnakí, a som presvedčený, že nasledujúce dni to budú len potvrdzovať. Katolícka cirkev je spoločnosťou, kde sú ľudia so všetkými prednosťami a slabosťami. Nemyslím si, že miera ťažkostí katolíckej cirkvi v súčasnosti by nejakým, osobitne veľkým spôsobom prevyšovala mieru ťažkostí, ktoré mala v minulých desaťročiach. Čo je zreteľne prevyšujúce, je ich mediálne zdôrazňovanie. Avšak mohli by sme to zobrať aj pozitívne a mediálny tlak premeniť na výzvu na čo najrýchlejšie prekonávanie jestvujúcich problémov.

• Mnohým kritikom cirkvi sa nepáči jej bohatstvo. František už tým, že prijal meno Františka z Assisi vzbudzuje u niektorých očakávanie, že tak ako František z Assisi sa zriekol rodinného bohatstva, zriekne sa ho aj cirkev. Je to reálne?

Cirkev bude vždy z určitého hľadiska pokladaná za bohatú, lebo je vlastníkom umeleckých diel, stavieb ťažko vyčísliteľnej hodnoty, všetkého toho, čo v priebehu dvadsiatich storočí vysoko talentovaní ľudia z vlastnej viery v Boha boli ochotní vytvoriť ako prejav svojej viery v tomto pozemskom živote. A keďže cirkev hodnoty po stáročia opatruje, istým spôsobom môže byť toto nesmierné kultúrne bohatstvo pre niekoho zdrojom obdivu, prípadne závidi. Bohatstvo cirkvi je predovšetkým v umeleckých dielach a stavbách, z ostatných majetkov financuje svoju činnosť. Vo väčšine prípadov ide o činnosť, ktorá prináša iba duchovný zisk. A na to sa zabúda, cirkev koná veľ-

mi veľa činností, ktoré sú z pohľadu sveta „stratové“, nerozmnožujú materiálne hodnoty, ale ich spotrebúva, aby mohla byť poskytnutá duchovná služba. Napríklad služba misionárov, ktorí ukazujú dôležitosť viery neveriacim. Cirkev poskytuje aj vzdelávanie vo svojich školách katolíkom i nekatolíkom, ba aj neveriacim, alebo poskytuje službu charitatívneho charakteru. Vo všetkých týchto činnostiach cirkev poskytuje službu a tá musí byť z niečoho financovaná. Na druhej strane nemá zmysel popierať, že tak ako vo všetkých veľkých spoločnostiach aj v cirkvi sa v jednotlivých prípadoch stane, že tieto hodnoty niekto z nejakého dôvodu môže použiť na vlastné obohatenie sa. Ale zdôrazňovanie jednotlivých prípadov je neprimerané voči nesmiernemu veľkému množstvu pozitívnych činností, ktoré cirkev svojím majetkom dennodenne v službe pre dobro ľudí bez ohľadu na ich vieru robí.

• Konferencia biskupov Slovenska (KBS) prijala opatrenie voči vlastným kňazom, ktorí by sa nemali na verejnosti slobodne vyjadrovať. Ako si treba vysvetliť zákaz vystupovania klerikov v médiách bez povolenia nadriadených?

Rozhodnutie KBS vydať normy o vystupovaní kňazov v médiách v mene cirkvi je rozhodnutie, ktoré nevychádza z nejakej osobitnej iniciatívy KBS. V základnom zákonníku katolíckej cirkvi, v Kódexe kanonického práva jestvuje zákon požadujúci, aby jednotlivé konferencie biskupov podrobnejšie stanovili pravidlá pre vystupovanie kňazov v médiách, keď hovoria o dôležitých otázkach viery a mravnosti, aby sa cez tieto vynikajúce prostriedky, akými sú médiá, mohla poskytovať správna a istá náuka. Istá v zmysle, že nebude deformovaná.

• Vy ste pocítili nejakú deformovanosť?

My sme skôr pocítovali určitú podližnosť voči tomu, že sme tieto normy už v minulosti neprpravili. Zosumarizovali sme teda všetky požiadavky z Kódexu kanonického práva, na ktorých sme pracovali niekoľko mesiacov. Chceme byť konferenciou, ktorá plní požiadavky Kódexu kanonického práva, a práve bod, o ktorom hovoríme, vyvolal veľký mediálny záujem.

• Nie je to nič prekvapujúce, veď liberálne médiá vyhľadávajú práve kňazov, ktorí sa radi vyjadrujú proti cirkvi.

Samozrejme, že ich potom rozčúli, keď KBS nejakým spôsobom oznámi, že bude určovať, kto bude v našom mene hovoriť. Neznamená to však, že nechceme používať prostriedok, akým médiá sú, aby sme mohli poskytovať svoje stanoviská a aj poslanstvo evanjelia. Je zrejme, že mnohí kňazi, ktorí doteraz vystupovali v médiách a ich vystupovanie bolo pritažlivé pre verejnosť a zároveň primerané aj z hľadiska katolíckej náuky, že tieto kňazi budú môcť vo svojej činnosti pokračovať.

• Ktovie, či to médiá nebudú chapať aj tak, že cirkev chce niečo schovávať, tajiť.

Táto interpretácia môže niekomu napadnúť, že chceme umlčať kritikov. Nie, nechceme umlčať kritiku robenú v duchu evanjelia. Ale nemôžem súhlasiť s tým, že dobro na svete sa rozmnožuje skandalizáciou osôb. Cirkev má svoje pravidlá, akým spôsobom sa môže aj kritika v cirkvi uskutočňovať. Moderná doba prináša cez médiá možnosť zdôrazňovať niektoré informácie bez toho, aby zároveň mala aj schopnosť zhodnotiť mravnú hodnotu týchto informácií. Inými slovami, veľké nebezpečenstvo médií je v tom, že môžu rozmnožiť nepravdivú informáciu a poškodiť dobré meno niektorého človeka. A oprava takejto informácie nie je taká jednoduchá, ako bolo jej rozšírenie.

• Patríte k mladej generácii kňazov. Vyhovuje vám dnešná podoba cirkvi?

Vonkajšie prostredie sa istým spôsobom vyvíja a cirkev si vždy musí klást otázku, akým spôsobom žiť v tomto konkrétnom prostredí. Lebo sme si vedomí toho, že cirkev tvoria ľudia, ktorí okrem toho, že sú členmi cirkvi, sú aj súčasťou nejakej svetskej spoločnosti s jej mentalitou. Ale práve v tom je veľkosť cirkvi, že do života spoločnosti vnáša aj také zdravé napätie, lebo do ľudskej spoločnosti prináša svedectvo o jestvovaní Boha. A to napätie, ktoré vyvoláva svedectvo o jestvovaní Boha, je napätím medzi tým, čo chce človek, a tým, čomu ľudia cez poslanstvo Svätého písma môžu porozumieť, že chce Boh.

Keď sa sochár mieša architektom do remesla

Mesto bez sôch a bez vízie budúcnosti

Tibor BARTFAY – Foto: Emil SEMANCO

Táto úvaha je vernou mozaikou myšlienok národného umelca, sochára Tibora Bartfaya, autora nitrianskeho Pribinu, bratislavského súsošia štúrovcov, Kopernika v parku pred SND, pomníka obetiam Hirošimy na Račianskom mýte v Bratislave a mnohých ďalších monumentálnych diel z jeho životopisnej a memoárovej knihy Tisíc a jeden príbeh sochára Bartfaya. Akoby za tých šesť rokov, čo majster tieto slová vyslovil, dozreli. V čase, keď nedoznel spor o sochu Svätopluka, keď mestskí poslanci odmietajú súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda, keď sú developeri mocnejší ako zdravý rozum i ľudský cit, Bartfayove slová nám padajú z jeho výšin ako manna nebeská. (jč)

Večná škoda, že máme na Slovensku tak málo sôch a málo sochárskej architektúry. Sochy sú grációznym mestotvorným prvkom a sochársky architektúru svet obdivuje. Bez ohľadu na to, v ktorom veku vznikla a akej je proveniencie. Od Tádž Mahálu po Corbusierov Kostol Trňovej koruny v Maroku, od Chrámu nebeského pokoja v Pekingu po budovu Opery v Sydney.

Slovensko prežívalo stavebný boom. Ten čochvíľa môže pokračovať. V Bratislave zvlášť. Človeka by to povznášalo, keby z boomu nebol chaos. A keby za tým všetkým nestrašila bohapustá honba za ziskom.

Človeka by potešilo, keby vedel, že za každou mnohomiliónovou stavbou je uvážlivé urbanistické rozhodnutie, aj zodpovedná práca našich architektov, aj rešpektovanie a zveľádovanie prírody v meste, aj účasť slovenských výtvarných umelcov na konečnom výsledku.

Lenže to tak nie je. Skôr naopak.

■ STRATA POZADIA

Z krivky mesta, ktorú určoval Dunaj a silueta Malých Karpát, sa nesúrodo, nekonceptne a nelogicky vystrkujú hroty výškových budov. Bez vzájomnej kompozície a bez vízie. Len tak. Komu čo zide na um, na čo má akurát peniaze a koľko chce vyryžovať.

Voľakedy za Dubčeka pripravili slovenskí architekti v bratislavskom hoteli Devín veľké medzinárodné sympóziu urbanistov a architektov na tému Európske mestá budúcnosti. Medzitým sem vťiahli cudzie armády, ale sympóziu sa napriek tomu uskutočnilo. Zahraniční stavitelia mali vtedy pre Bratislavu jednu radu: Dbajte na to, aby sa v budúcnosti nenarušilo jedinečné spojenie Bratislavy s jej prírodným okolím. Nech rozvoj mesta určuje rešpektovanie dvoch vašich hlavných fenoménov – Dunaja a siluety Malých Karpát.

Pred niekoľkými rokmi som išiel Mariánskou ulicou od bývalého Kryštál baru nahor ku Kollárovmu námestiu. A zrazu som zistil, že Karpaty už z tejto uličky nevidno. Naveky ich už nebude vidno. Zakryl ich sklenený kubus na výšnom konci námestia pred Novou scénou.

Pochodil som kus sveta. Nechytajú ma mrakoty z mrakodrapov. Neodpudzujú ma ocelové skelety a zavesené sklenené fasády. Nijaký moderný stavitel'ný prúd ma nestraší, ak má logiku, hlbší zmysel a architektonickú hodnotu. Táto stavba však nijakú nemá. Akurát zakryla linku hôr.

■ PRIEPASTNÝ ROZDIEL

Vezmite si dve vežové stavby vedľa seba na Karadžičovej ulici. Tá o pár rokov staršia je sídlom Všeobecnej úverovej banky. Druhá vyrástla vedľa nej. Tá prvá je elegantná a dôstojná. Je dielom architektov na čele s pánom profesorom Bahnom. Tá druhá pripomína vysoký strakatý skleník. Oblasť za nimi, až po Dunaj, je ako stvorená pre výškové budovy. Ak by mali svoj pôvab. A rešpektovali novú dominantu budovy SND, zeleň, promenádu na nábreží a Dunaj. A ak by mali architektonickú hodnotu. Práve takéto nové bulváre, centrá celomestského významu, exponované nábrežia na oboch stranách Dunaja dolu pod Starým mostom by si žiadali architektonickú súťaž. A nie princíp: stavia ten, kto dal zainteresovaným viac do kešene.

Bojím sa, že aj o takýchto bazál-

Tibor Bartfay

ných častiach mesta budú rozhodovať developeri a nie architekti. Výška úplatku a nie staveľská hodnota diela.

■ MALÝ PRÍKLAD

Za Mostom SNP, na petržalskej strane, pri Auparku vyrástla veľikánska sklená opacha. A stalo sa čosi hrozné. Pri tomto sklenenom monštre sa zrazu zmenili všetky dávne a ľudmi osvojené miery: pre Lackov Most SNP s vežou a kaviarňou, pre korunovačný Dóm i pre Hrad.

Tie tri pyšné solitéry, či dokonca symboly Bratislavy, sa odrazu cvrkli. Pre jednu nič neznamenajúcu, zbytočne privysokú opachu. Kto je na vine? Koho za to potrestali? A aký vysoký by mal byť trest za takéto nehorázne barbarstvo?!

■ ĎALŠÍ PRÍKLAD

Objekty PKO boli odraté – morálne i fyzicky. Veď za trištvrte storočia boli Dunajskými veľtrhmi, Parkom kultúry a oddychu, veľtržným výstaviškom pre Inchebu, Interšport, Racio, bolo tu rozárium, konali sa tu veľké umelecké predstavenia, večery popových hviezd, parádne plesy, majstrovstvá sveta juniorov v šachu, v športovej hale ligové zápasy volejbalu, basketbalu a hádzanej, súťaže v gymnastike, stolnom tenise..., areál už potreboval novú dušu i šat. Teraz tu stoja luxusné byty, kus za milión eur a viac, a nad riekou vytŕča päťhviezdičkový hotel.

To, čo slúžilo všetkým, patrí niekoľkým. Ako keby im patrili aj vody Dunaja, aj zeleň brehov a vari aj ten Boží vzduch.

■ MÁM STRACH

Slovák mal odjakživa cit pre svoje obydlie. Harmonizovalo s prírodou a miestnymi podmienkami. Jeho výrobné nástroje a predmety, ktoré používal, boli jednoduché, funkčné a zušľachtené výtvarným citom. Nevoľám po nijakej falošnej starosvetskej ornamentike, to vari odo mňa ani nikto nečaká. Len chcem pripomenúť odvekú potrebu nášho človeka: obydlie, okolie, predmety, nástroje majú byť funkčné i krásne. Až potom zušľachťujú. Panelové domy nedávnej minulosti to nerobili, mohli človeka skôr dostať do depresie.

Bojím sa, že veľká časť našej stavebnej, opakujem stavebnej, nie staveľskej explózie bude na storočie dôkazom chladnej, odľudštenej a cynickej spoločnosti.

Bojím sa toho.

■ KAMENNÁ HISTÓRIA

Keď už je reč o stavbách, musím spomenúť aj volanie kultúrnej verejnosti po sochárskych dielach, ktoré

by nám a nasledujúcim generáciám pripomínali slovenskú minulosť vo veľkomoravských, v rakúsko-uhorských i v československých dejinách. V monumentálnych dielach by petrifikovali udalosti a osobnosti slovenského národa. Takmer nič sa však nedeje. A keď sa niečo vydará, nájde sa mračno sršňov, čo sa pustia do diela i autora. Len si spomeňte na Kulichovu Svätoplukovu sochu a na môjho Štúra!

To už človeku zastane rozum!

Od novembrového prevratu dáva štát na vedu, kultúru a školstvo čoraz menej peňazí. Viem, kultúra je drahá. Za kultúru sa platí, bez toho to nejde.

Na nekultúrnosť sa však dopláca!

Z toho mála, čo spoločnosť dáva na umenie, sa ťažko ujde na sochy. Sochárstvo je žrút. Menší sice ako divadlo alebo ochrana pamiatok, ale žrút. Žula, mramor i bronz sú sakramentsky drahá vec. Lenže veľkosť každej doby sa najviac prejavovala v staveľskom umení a v sochárstve. To by sme nemali púšťať zo zreteľa. To by si dokonca mohli na ministerstve kultúry napísať na stenu vestibulu, aby nezabudli na nás sochárov ani jedno ráno, keď prichádzajú do práce.

Nájdu sa, pravdaže, ľudia, čo nás už dvadsať rokov osočujú. Sochári? Robili samých Leninov! Majú kus pravdy. Štát bol celé desaťročia jediný objednávateľ sochárskych diel. Ešte i komorné plastiky na výstavu schvaľoval štátny orgán a máloktorá súkromná osoba si mohla vtedy dovoliť plastiku kúpiť. Ak sme robili pre novostavby, aj to boli budovy štátnych podnikov. Dokonca aj sakrálna diela pre kostoly objednával štát. A napriek tomu sme nerobili iba Leninov a milicionárov, z našich ateliérov vyšlo stokrát viac zhmotnených slovenských dejín, portrétov veľkých tvorcov nášho umenia a ešte viac komorných plastik!

■ PÁR DŮKAZOV

Len celkom náhodou spomeniem nežné skulptúry Kláriky Patakyovej, pôsobivú Hovorkovu fontánu na Námestí slobody, moju Bratislavskú bosorku, Živú vodu alebo fontánu pred Prezidentským palácom, totem Vlada Kompánka pred bratislavským krematóriom a množstvo jeho fascinujúcich prác, robustnosťou a citom charakteristické diela Rudavského, futuristické vízie Trizuljakove, sochárske poémy Pavla Tótha, Emila Venkova, Šaňa Iľečka, Joža Jankoviča, keramické verše Dagmar Rosúlkovej, kovové strofy Erny Masarovičovej, aj Kulichovu dievčinu rozdávaciu ruže. Tá socha mala stáť pred Mostom SNP na petržalskej strane a vítať návštevníkov vtedajšieho Československa. Nestihli ju tam postaviť. Po prevrate ležala v akomsi depozite správy diaľnic. Zlutovali sa nad ňou vtedajší predsedovia parlamentu, ani neviem ktorý – Schuster, Mikloško alebo Gašparovič –, a postavili ju pred parlament. A tak tam teraz stojí a kvetmi víta poslancov, že prišli do práce!

Čo už? Česi na to vravia: „Život tropí hlouposti.“

■ MÚDRY NÁVRAT

No nič, chcel som len protestovať proti zjednodušovaniu. Sochári v tých rokoch urobili veľa vecí. Nebolo vážnejšej stavby, ktorá by nemala výtvarné dotvorenie. Nesmelo byť. Na to bol zákon. A v zákone paragraf. Volali ho „hlava päť“.

Držím palce, aby iniciatíva tých, čo ho opäť navrhujú, vyšla.

A čo najskôr.

(Medzititulky redakcia)

REPORT

Veľká noc predznamenáva aj v odvetví chovania statku odjakživa, teda ešte aj z predkresťanských slovanských tradícií, koniec pôstu, čas jarnej hojnosti. Príroda i Božia moc boli vždy vedno a priniesli na tento svet nové stvorenia. Zrodené aj kdesi v zákutiach dvorov, košiarov a maštali. Niekde tam, kde dych domácich zvierat zohrial aj Spasiteľa... Jeho telo i dušu smieme prijímať symbolicky.

Baránky slovenské zjedené v Taliansku

O baranovi Dežovi a iných...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

No ale aby to nebolo až také idylické, je tu aj sociálno-kultúrny rozmer, ktorý nedáva veľmi za pravdu vegetariánom. Každý rok v období veľkonočných sviatkov padnú pod nožmi mäsiarov, najmä na juhu Európy, za obeť vžitým tradíciám tisíce mladých barančekov. Mnohé z nich pochádzajú zo Slovenska. Podľa štatistik Zväzu chovateľov oviec a kôz Slovenska v poslednom desaťročí sme boli schopní predať a vyviezť najmä do Talianska pred Veľkou nocou až 120 tisíc jatočných mladých baránkov. Treba dodať, že väčšina z nich sa na Apeninský polostrov prepraví v kamiónoch zaživa, voči čomu neustále protestujú ochrancovia zvierat.

■ NA TOM HORNOM

Chovatelia na Slovensku dlhšie tušili, že výkupná cena veľkonočných jatočných jahniat bude tento rok nižšia, ako v minulom roku. Vtedy sa pohybovala okolo 2,4 eura za kilogram živej hmotnosti. Tento rok to už bolo iba okolo dvoch eur, čo pomaly nevyrovná ani výrobnú cenu. Aj preto klesol vývoz asi o 10 tisíc kusov. Motivácia je slabá. Tajomníčka zväzu chovateľov Jarmila Dúbravská povedala: „Treba brať do úvahy aj to, že na Slovensku produkujeme tzv. ľahké mliečne veľkonočné jahňatá s hmotnosťou okolo 13 až 15 kg živej váhy, ktoré sú najžiadanejšie. Ak vyprodukujeme 110 tisíc jahniat, 45 až 50 tisíc sa vyváža formou jatočného opracovaného mäsa, zvyšných 50 až 60 tisíc sa exportuje v živom stave.“

Slováci si radšej oddávajú na Veľkú noc upiekli tradičný koláč v tvare barančka, lebo nikdy by si nedovolili zjesť mladé mäso, ktoré by ich sice na chvíľu potešilo, no onedlho omrzelo v bruchách i srdciach. Bolo by to mrhanie. Vyprodukovať na export vhodný artikel sa však naše farmy nebránili. Súvisí to aj so zánikom kedysi všeobecne známych salašov...

Otec ma aj s bratom viedol z Doliny Driekyňa za Hronom na Predný Vepor. Okolo salaša. Ozrutárske psiská nás napadli a bolo mi až ľúto toho čuvača, ktorého otec v obrane seba i svojich dvoch malých synov poriadne ovalil drúkom rovno medzi oči. Potom mi ten omráčený slovenský čuvač Dunčo sedel pri nohách, kým náš tatko s bačom Ferom diskovali pri slivovici. Žinčicu sme dostali len my s bratom, vraj aby sme podrástli. No, mne to teda nepomohlo. Asi som pod ťarchou oštiepkov, ktoré som odtiaľ niesol v plecniaku, vrástol do tej stredoslovenskej zeme...

Bača Fero vtedy vravel niečo o socialistickom hospodárení s ovcami a dačo aj o medvedoch. Nuž ale, kto mu mal veriť, keď i tá slivovica urobila z jedného macika rovno grizlyho a z túlavého psiska aj svorku vlkov... Až neskôr, pri túlačkách po Spiši a Orave som si spomenul, že asi to neboli len reči od slivovice, lebo tie šelmy sa u nás vyskytujú okolo ovčích stád v rôznorodých zoskupeniach. Väčšinou majú chuť na mäso.

Pripomeňme si, že bača bol hlavný pastier pri salašnom chove oviec. Zodpovedal za hospodárenie na salaši, najmä za mliečnu produkciu a stav zvereneho stáda. Najmä ho salašný spolok, ktorý od neho požadoval ovládanie spracovania

mlieka, liečenia oviec, organizačné schopnosti a prirodzenú autoritu v obci. Bača sa zúčastňoval na dojení oviec, vyrábala ovčie syry podľa dohody a každého návštevníka na salaši bol povinný pohostiť žinčicou. Pri košiarovaní prekladal s valachmi košiar. Na veľkých salašoch bol jeden z ovčiarov jeho zástupcom (podbača, polbača) a pomocníkom pri mliečnej výrobe, po preukázaní schopnosti sa mohol neskôr stať bačom. Skúsení bačovia sa vyznali v liečení zvierat i ľudí, niektorým sa pripisovala aj nadprirodzená schopnosť pomáhať, prípadne škodiť magickými prostriedkami. Plat baču závisel od dohody so salašným spolkom, ktorý dobrého baču najmä aj niekoľko rokov za sebou. Pomenovanie bača na označenie hlavného pastiera oviec je zažívané v celých Karpatoch a sčasti aj na Balkáne.

■ NA TOM DOLNOM

V Ľubietovej, o dosť rokov neskôr, keď už som sa považoval za vyrasteného, pri hľadaní hribov som sa sám zatúlal k salašu. Bača sa predstavil menom Fero. Spolu sme prišli na to, že pred rokmi ten spod Vepra bol jeho otec. Vysvetlil mi technológiu chovu, ukázal, ako a čo produkujú, ponúkol žinčicou, a to bolo všetko. Romantika sa nekonala. Chápal som, prečo nie. Mladý bača už nemal záujem hovoriť príbehy o zveroch, musel sa činiť, aby sa uživil. Môj bratranec Milan Bruchánek, ktorý vyštudoval agronómiu a choval ovce v malom, mi zľahka v Slovenskej Ľupči vysvetlil, že keby dnes mal na zisk založiť niečo ako salaš, musel by mať také veľké stádo, aby produkcia mliečnych výrobkov pokryla straty z chovu. Takže by musel mať aj výrobu, distribúciu a predaj. To je pre jednu rodinnú firmu v našich domácich podmienkach priveľa. Slovenské chovy na to nemajú aj preto, že demokratická Európska únia dotuje najmä farmárstvo pre staršie členské štáty. Pokiaľ my sme sa museli na súde v Haagu s Maďarmi hádať o to, či bryndzu budeme môcť predávať ako originálny slovenský produkt, a s Poliakmi o to isté v prípade oštiepkov a syrových korbáčikov, cena ovčej vlny klesla natoľko, že strihanie oviec je drahšie než výnosy za predaj surového rúna.

■ NA TOM STREDNOM

Kedysi som časť povinnej socialistickej vojenskej služby strávil v príjemnom prírodnom prostredí. Ani som netušil, len zrazu som ako veliteľ stráže bol aj akýmsi neoficiálnym bačom. Vodcom stáda bol baran Dežo a svojich dvadsať oviec si pochtivo strážil. Keď ma raz nabral na rohy a vyletel som do výšky aj s kompletnou výzbrojou, pochopil som, že barana strážiaceho socialistické vojenské ovce ani samopalom nezastrašíš. Vtedy medvede ani vlky nehrozili. Baran Dežo už nežije, bol starý a neprežil prechod socializmu na trhový systém. Možno by však mal čo podotknúť k tomu, že mnohých jeho potomkov nelútostná mašinéria čoskoro po naplnení jatočnej miery odošle kamsi na smrť a následnú konzumáciu. Keby som bol veľmi cynický, povedal by som mu: Dežo, ty baran, nie je umenie splodiť, ale vychovať a so ziskom predať baránky naše...

Zajatého slovenského prezidenta americkí vojaci podľa svedectva bili Tiso – obeť pomsty komunistov a Beneša

Ján SMOLEC – Foto: archív autora

Aj po skončení socialistickej éry niektorí historici tvrdili, že politické procesy v bývalom Československu sa začali až po februári 1948, keď sa moci chopili komunisti. Akosi pozabudli na takzvané retribučné procesy, organizované v rokoch 1945 – 1947. Súdny zrychlene, napochytro súdili zločincov, zradcov, kolaborantov. Proti rozsudkom nebolo možné sa odvolať. Inventúra retribučných súdov: 173 rozsudkov smrti, 741 odsúdených na doživotie, 19 888 odsúdených na odňatie slobody v úhrne 206 334 rokov, teda v priemere vyše desať rokov na jedného odsúdeného. Väčšina odsúdených boli Nemci – nacisti, ale aj predstavitelia prvej Slovenskej republiky. Najvyšším aktérom pomsty víťazov nad porazenými bol Národný súd v Bratislave. Napochytro odsúdil najvýznamnejších predstaviteľov prvej Slovenskej republiky i nemeckých okupantov. Vyniesol 17 rozsudkov trestu smrti a 49 rozsudkov na dlhodobé odňatie slobody.

Unáhlenosť, neobjektívnosť retribučných súdov kritizoval aj JUDr. Ernest Žabkay, obhajca prvého slovenského prezidenta Dr. Jozefa Tisa. Po novembri 1989 a osobitne po vzniku druhej Slovenskej republiky sa otváral priestor na objektívnejšie osvetlenie niektorých udalostí i osobností. Medzi ne patrila aj postava prvého slovenského prezidenta Dr. Jozefa Tisa. Že bol židobijca sa mohlo písať do nekonečna, ale že Židom podpisoval i výnimky, to sa spochybňovalo. O tomto fakte jeho prezidentovania som sa chystal napísať sériu článkov už v roku 1968. Okupácia a návrat totality mi v tom zabránili. Po roku 1989 som začal pracovať vo vydavateľstve Tatrapress. Práca vo vydavateľstve mi poskytla priestor na splnenie spomínaného zámeru – objektívne osvetliť postavu a tragický osud prvého slovenského prezidenta. Prispela k tomu i dcéra JUDr. Ernesta Žabkaya. Dala mi typ – navštíviť v Žiline jej otca. Od nástupu komunistického režimu vo februári 1948 v komíne svojho domu schovával písomné poznámky i svoju obhajovacíu reč na súdnom procese s prvým slovenským prezidentom. Na druhý deň po stretnutí s jeho dcérou som vycestoval za štyridsať rokov mlčiacim obhajcom prezidenta Tisu do Žiliny.

■ ZVOLENÝ OBHAJCA

JUDr. Ernest Žabkay absolvoval Právnickú fakultu Univerzity Komenského v roku 1933. Počas štúdií sa zbližil s ľavicovým hnutím. Za prvej Slovenskej republiky obhajoval aj osoby politicky a rasovo prenasledované, čím si vyslúžil pozornosť Ústrednej štátnej bezpečnosti. Po skončení vojny vstúpil do Komunistickej strany Slovenska. V retribučných procesoch však ako ľavicovo orientovaný advokát úspešne obhajoval aj ľudáckych činiteľov prvej Slovenskej republiky. Preto ho vylúčili z Komunistickej strany. Pred procesom s prezidentom Tisom, ktorý sa začal v roku 1946, funkcionári Demokratickej strany hľadali vhodného obhajcu. Vybrali JUDr. Žabkaya. Obžalovaný prezident mu bez dlhšieho rozmyšľania podpísal plnú moc. Žabkay pred Národným súdom vystupoval ako zvolený a nie súdom vymenovaný obhajca. Za socializmu to však nebola bohvieaká vizitka. Po procese s Tisom mu nedovolili vykonávať právnickú činnosť. Istý čas dokonca kopal kanály.

Na prvom stretnutí s JUDr. Žabkayom a vysvetlení, že chceme vo vydavateľstve Tatrapress publikovať jeho spomienky, som pobadal, že mi veľmi nedôveruje. Po prvej návšteve som súhlas na vydanie jeho obhajovacej reči a spomienok na proces storočia nedostal. Po tretej návšteve som sa vracal zo Žiliny do Bratislavy s jeho obhajobou i s poznámkami z procesu. Začali sme si rozumieť, keď zistil, že aj ja som si vyslúžil dvadsaťročný dozor ŠtB za články podporujúce Alexandra Dubčeka a kritiku sovietskych okupantov.

Doktor Žabkay bol vynikajúci a vášnivý rozprávač. Po storočia od procesu sa dokázal rozhorčiť, keď hovoril, ako Národný súd a osobitne jeho predseda Igor Daxner neakceptoval evidentné fakty z čias prezidentovania J. Tisa. Silou-mocou chcel dokázať, že bol slovenský vojnový zločinec.

Obvinenie, že Tiso patril medzi vojnových zločincov, opakujú niektorí historici a publicisti doteraz. Neberú do úvahy, že Komisia Spojených národov pre vojnové zločiny definovala 33 činov, ktoré sa pokladali za vojnové zločiny.

■ ANI JEDEN SLOVÁK

Od decembra 1944 do 31. marca 1948 spracovala a vyhotovila 60 listín, na ktorých je 36 tisíc mien vojakov a politikov, ktorí sa dopustili vojnových zločinov. V tomto oficiálnom medzinárodnom dokumente sa nenačádza meno ani jedného Slováka, teda ani meno prezidenta Jozefa Tisa.

Napriek tomu sa na Slovensku po skončení vojny súdilo prísne a kruto. Z tri a pol milióna vtedy žijúcich Slovákov sa pred súdy postavilo tridsať tri tisíc obvinených. Osem tisíc odsúdili do väzenia a päťdesiatpäť na trest smrti. Japonci, ktorí vo vojne v krutosti predstihli dokonca i nemeckých esesákov, postavili pred súdy 5 700 osôb a iba siedmich odsúdili na trest smrti.

Procesy na Slovensku režírovali komunisti a čechoslovakisti. Beneš po vojne vyhlásil, že Tiso „musí visieť!“. Keby Tisu súdili v Norimbergu, určite by ho neodsúdili na trest smrti. Možno by ho dokonca oslobodili ako Hitlerovho zástupcu von Papena, ministra zbrojného priemyslu Schachta a ďalších. Predseda súdu Igor Daxner nenávisťne proces manipuloval. Pritom sa počas prvej Slovenskej republiky ocitol za komunistickú činnosť vo väzení. Na základe žiadosti spisovateľky Máši Haľamovej a na základe falšovaných lekárskeho svedectiev o neexistujúcej Daxnerovej chorobe Tiso nariadil, aby ho z väzenia prepustili. Daxner sa mu za to odvdáčil tak, že nepripustil, aby na procese v prospech slovenského prezidenta svedčil židovský rabin a pokrstení Židia, ktorým prezident udelil výnimku.

■ CHCELI SVEDČIŤ

Pokrstení Židia chceli svedčiť. Jeden z nich, Gabriel Hoffman, ktorý pôsobil ako lekár v Stropkove a Snine, osobne mi túto skutočnosť potvrdil a daroval mi aj knihu Katolícka cirkev a tragédia slovenských židov v dokumentoch, ktorú napísal s bratom Ladislavom. Kniha na základe dokumentov pochádzajúcich zo štátnych, z národných, z nemeckých a z vatikánskych archívov dokazuje, že katolícka cirkev robila maximum pre záchranu prenasledovaných Židov. Tiso udeľoval výnimky a podľa nemeckého veľvyslanca v Bratislave Ludina takto ochránil 30 tisíc Židov pred deportáciou. Keď sa od utečencov z Osvienčimu dozvedel, že Židov v táboroch vraždia, transporty zo Slovenska zastavil.

Rovnako na procese nesmeli svedčiť Ján Bagoš, Michal Mičák, Michal Motýľ, Jaroslav Foltýn a ďalší partizáni, ktorých Tiso vyprosil z nemeckého zajatia. Daxner nepripustil, aby na súde obhajca Žabkay hovoril o vzniku Slovenského štátu, ktorý uznalo 29 štátov sveta. Slovenskú štátnosť akceptoval aj najväčší víťaz druhej svetovej vojny – ZSSR. Obhajca Žabkay si na prezidenta trochu aj poťažkal. Nechcel akceptovať jeho rady, aby pri výpovedi odsúdil nemecké zločiny páchané na Slovensku. Tiso to odmietal, lebo sudcovia by si

Fotografiu podpísal prezident dva dni pred smrťou JUDr. Štefanovi Šturdíkov, hlavnému súdному radcovi, ktorý bol prítomný aj pri jeho poprave. Zdedil ju Ing. Jaroslav Marek. Fotografiu daroval autorovi článku za publicistiku o prvej Slovenskej republike.

to vysvetľovali, že sa zlomil a priznáva si vinu. Obhajcovi sťažoval úlohu aj negatívnym postojom k Slovenskému národnému povstaniu.

■ ZAJATCOM BRALI HODINKY

Tiso zakázal svojmu obhajcovi hovoriť na procese o udalosti v kasárňach v Garmisch-Partenkirchen, ktoré Američania premenili na zajatecký tábor. Keď prezidenta, jeho osobného tajomníka Murína a ďalších zajatcov 23. júla 1945 priviezli na nákladných autách do tábora, tamojší strážcovia – americkí vojaci – ich vyzvali, aby im odovzdali hodinky. Ako spomína Tisov tajomník, potom im kázali vystúpiť z auta. Posledný vyšiel práve on. Keď zoskočil, videl, ako americký vojak strkal prezidenta a hnal ho k zloženému kufrom, asi 5-6 krokov od auta. Prezidentov osobný tajomník priskočil ku kufrom, aby mu ich pomohol odniesť, kam vojak ukáže. Nato vojak dlhým bičom s krátkym poriskom prezidenta ťahal. Bič akoby prezidenta objal, koniec remeňa však zasiahol prezidentovu tvár. V krátkom zlomku času tvár prezidenta strnula, akoby do obrannej postoja. Ticho povedal svojmu tajomníkovi:

„Ja sám...“

Keď prezident zdvihol kufre, americký vojak, možno bývalý kovboj, ho bičom hnal asi dvadsať, tridsať metrov. Ostatní museli stáť v pozore. Akýkoľvek pohyb vojaci potrestali mocným zauchom, ťahaním bičom, ťahaním za vlasy, prudkým kopancom. Počas bitky prezidenta a ostatných zajatcov prechádzal povedľa dôstojník s dvoma striebornými rakvičkami na pleci. Jeho zjavná flegmatickosť nasvedčovala tomu, že išlo o všednú udalosť, o niečo, čo bolo v zajateckom tábore zvyčajné. Vojaci sa zameriavali na prezidenta.

„Koľko ľudí ste zavraždili?“

„Žiadneho,“ odpovedal pokojne.

„Koľko ľudí ste dali zavraždiť?“ preštylizovali otázku. Prezident znovu odpovedal.

„Žiadneho.“

Ani ponižujúce a bolestivé údery nedokázali zmeniť odpoveď prezidenta. Strkajúc odviekli ho napokon do temnice, do ktorej sa niekoľko dní vôbec nenosilo jedlo.

■ ÚNIK PRED BOLŠEVIKOM

V knihe Spomienky a svedectvo Dr. Karol Murín ďalej priznáva, že v uvedenej zúfalej chvíli sa roz-

plakal. Pre ponižovanie prezidenta. Slovenskí politici utekali pred prichádzajúcim bolševickým terorom na Západ. Dúfali, že tam stretnú demokratov, ľudí, s ktorými budú mať možnosť porozprávať sa aj o práve trojmiliónového slovenského národa, ktorý chce žiť slobodne, v zhode s ostatnými národmi strednej Európy. Dúfali, že aspoň jeden americký dôstojník si overí fakty, udalosti a okolnosti, pre ktoré sa slovenský národ dostal „na druhú stranu“ k Hitlerovi.

Popoludnie 23. júla 1945 považoval Tiso za najsmutnejšiu chvíľu svojho života. O tejto príhode, ktorá sa odohrala v americkom tábore, sa dopočul aj predseda súdu Daxner. Tiso na otázky, týkajúce sa tejto veci, odmietal odpovedať. Vnútorne bol presvedčený, že politický systém USA je demokratický a vzorom pre slovenskú budúcnosť. Predpokladal, že komunistická propaganda by správanie amerických vojakov zneužila proti západnému demokratickému svetu. Tento názor s ním zdieľal aj obhajca Žabkay.

Zmanipulovaný proces sa skončil tak, ako naplánovali komunisti a Beneš. Prvého slovenského prezidenta odsúdili na trest smrti. Paradoxne, za celý čas jeho prezidentovania nebol vykonaný jediný trest smrti. Vlastnej smrti sa nebál, pripravoval sa na ňu ako na stretnutie s Bohom. Večer pred popravou sa s ním prišli rozlúčiť sestry. Strážnik sa ho prišiel spýtať, čo chce na večeru. Tiso večeru odmietol. Strážnik ironicky poznamenal:

„Však je to naposledy.“ Tiso zareagoval:

„My katolíci sa nechystáme na smrť ako americkí gangstri.“ Sestry sa rozplakali. Tiso ich utešoval:

„Smrť pre kresťana je prechodom jedného života do druhého.“

■ ODKAZ PREZIDENTA

Poslednú noc pred popravou strávil s Jozefom Tisom páter Hilár. Prezident chcel zanechať slovenskému národu odkaz, ale bál sa, že ho zachytia strážcovia. Navrhol Hilárovi, aby sa ho naučil naspamäť. Ten však nedôveroval svojej pamäti a navrhol ho napísať vo vlastnom tesnopise, ktorému rozumel iba on. Prezident privolil a tiško mu diktoval: „V duchu tejto obety, ktorú prinášam, odkazujem slovenskému národu, aby bol svorný a jednotný v sledovaní veľkej zásady. Za Boha, za národ vždy, všade a v každom ohľade. Je to nielen jednoznačný zmysel slovenských dejín, ale aj výslovný príkaz Boží, ktorý prirodzený zákon stvoril a vstúpil do duše národa a každého jeho príslušníka. Tomuto zákonu som slúžil celý život, a preto sa považujem za mučenika v prvom rade tohto zákona Božieho.“

V druhom rade cítim sa byť mučeníkom obrany kresťanstva proti bolševizmu, ktorého sa musí národ nielen v duchu svojho kresťanského charakteru, ale aj v záujme svojej ďalšej budúcnosti všemožne chrániť.

Ako si od vás prosím, aby ste si v svojich modlitbách spomenuli na mňa, tak sľubujem, že i ja budem za vás prosieť vševládneho Boha, aby národu slovenskému v životnej borbě „Za Boha – za národ“ žehnal: aby národ slovenský bol vždy verným a oddaným synom Cirkevi Kristovej.“

17. apríl 1947, Dr. Jozef Tiso

Obhajca JUDr. Žabkay sa s odsúdeným prezidentom tiež prišiel rozlúčiť. V knihe Proces s Dr. J. Tisom, ktorú som v Tatrapresse vydal niekoľko mesiacov po páde totalitného režimu, o posledných okamihoch pred popravou napísal:

„Jozef Tiso sa počas popravy správal neveriteľne sebaavedome, hrdo a dôstojne. Krátko pred vykonaním aktu popravy odsúdeného prišiel do miestnosti podplukovník Kratochvíl a oznámil, že ho vyslal prezident Beneš, aby mu podal správu o vykonaní rozsudku.“

Beneš sa obával, že Slováci poravia namiesto Tisu niekoho iného.

Vinohradníci zachránili vinice a priniesli Slovensku slávu

Slovenské víno je tradícia a sviatok

Milan NEMEC – Foto: autor

K Slovensku patria vinohrady, vinohradníci a víno. Najmä malokarpatskú krajinu si nevieme predstaviť bez malebných vinohradov, z ktorých však čoraz viac uberajú nenásytní developeri. Aj na juhu Slovenska pred rokmi vykapali vinárske podniky. Vinohradníci nemali zrazu pre koho hrozno pestovať. Hľadali nových odberateľov a „vínozvestcami“ boli pre nich mladí vinári z malokarpatských Vinosadov Martin Pomfy a Juraj Zápražný.

Na juh ich doviedol práve postupný zánik malokarpatských vinohradov. Majitelia pýtajú za hektár vinice aj 70 tisíc eur. Na výrobu kvalitného vína z ich regiónu jednoducho nemali hrozno. „Nie je to len o tom, že pôda je drahá, lebo vo vinohradoch sa stavia. Všetko ovplyvňuje najmä dovoz lacných vín,“ vysvetľuje Martin Pomfy. Vinosadskí vinári tým, že začali odberať hrozno z juhu Slovenska, zachránili pred skazou úžasné krajinné vinohrady v Strekove a Dvoroch nad Žitavou, vo Svodíne a v Gbelciach či v Jasove. „U nás štát dotuje automobily,“ hovorí o ich spoločnej vinárskej filozofii Juraj Zápražný a pokračuje: „Tie sa za pár rokov zoberú a pôjdu inde. Vinár však zostane. Tiež chce dávať ľuďom robotu a popritom skultúrňovať krajinu.“

■ KARIÉRA NA JUHU

Vinár bez hrozna neznamená nič. Na juh Slovenska začali po vysoko kvalitné hrozno chodiť ďalší vinári. Tamojší vinohradníci tak mohli vysadiť nové vinice v najlepších polohách a dovoliť si luxus, bez ktorého nie je špičkové víno – redukovat' úrodu.

Dnes sú Martin Pomfy a Juraj Zápražný stálice na slovenskom vinárskom nebi. Zbierajú vavriny na svetových výstavách. Na prvej, nemierne prísnej tohtoročnej Vinalies Intenationales Paris 2013 získali tri zlaté a jedenásť strieborných medailí. Nie je to len preto, že Martin Pomfy sa naučil tajomstvám vína vo vinárstve člena španielskej kráľovskej rodiny markíza de Griñon. Nie je to len preto, že slovenský „Lord vína“ Juraj Zápražný kúpil takmer tristo-ročné pálfyovské tehly, ktoré boli na vyhodenie, a 76 tisíc z nich znovu ožilo v unikátnej pivnici, ktorú dal postaviť na záhrade za domom. Vinosady rodia dobrých vinárov, lebo víno nešudia.

■ DUŠA VÍNA

„Víno musí mať dušu. Nemalo by byť smutným technologickým nápojom.“ Takému vínu hovorí Juraj Zápražný oholené víno. K vínu sa musí pristupovať ako k niečomu živému. Duša vína naozaj nie je prázdna metafora. Pod dušou vína chápu obaja vinosadskí vinári jeho komplexnosť, keď sa v ňom spája súlad peknej farby, jedinečnej arómy a komplexnej chuti.

Juraj Zápražný na človeka pôsobí ako vinársky lord. Pri pohľade na etikety jeho fliaš prichádza na um iná výstižná charakteristika. Vinosadský Zorro, lebo na nálepkách dominuje veľké Z. Presne ako by ho na košeliach protivníkov tromi švihmi kordu zanechal legendárny muž s maskou, keby sa vybral na výpravu proti nekvalitnému vínu. „Aj keď si myslím, že každý vinár sa snaží robiť víno najlepšie, ako vie, na trhu je mnoho nekvalitných. Mnoho

z nich je len predaj. Sami výrobcovia ich nepijú, chcú na nich iba zarobiť,“ nezaprel mi môj prvý dojem vinár.

■ BURIČ S HEVEROM

Keď sa o víne rozhovoria Martin Pomfy, nedá sa zastaviť. Po chvíli vzbĺkne a pripomína burcujuceho Janka Kráľa v meruôsmom roku. Žiada, aby sme si viac chránili domáci trh. Na Slovensku sa nerobia rozbohy na pôvod vody vo víne a na stopové prvky, ktoré by jasne ukázali, či má víno slovenský pôvod. „Nie je na to vôľa,“ naozaj úprimne vzdychne. Keby sa totiž každá dovozová cisterna musela hlásiť na colnici, kde by odobrali vzorku a cisternu stopli na dve hodiny, kým by neboli známe laboratórne výsledky, razom by zistili, aký pôvod má voda vo víne.

Pri výrazných redukciách strapcov hrozna v slušných ročníkoch sa dokážu slovenskí vinári priblížiť k špičkovým zahraničným vinám. Podľa Pomfyho je však problém, že pri malých úrodách vznikajú výrazne vyššie výrobné náklady vo vinici a následne v pivnici. Preslávené svetové vína sa robia z úrody, kde je na koreni maximálne dva kilogramy hrozna. Špičkovým slovenským mocom podrážka meno nezmyselná prax ľudí s plnými peňaženkami. Nechcú akceptovať vyššiu cenu za vynikajúce slovenské víno. „Pričom napríklad toho „Španiela“, ktorý je výraznejšie podporený dotáciami, kupujú hravo od 25 do 100 eur za flašu,“ hovorí náš vinár a my len môžeme konštatovať – slovenské víno je tradícia a sviatok. Zveľaďujeme ho a chránime si ho.

Ucelený pohľad na dedičstvo predkov

Janka Krivošová: Slovenská ľudová architektúra, TRIO publishing 2012

KNIHA TÝŽDŇA

Najmä v posledných desaťročiach sme si zvykli slovenskú ľudovú architektúru navštevovať zväčša v skanzenoch a na pár výnimočných lokalitách roztrúsených naprieč Slovenskom.

Po rokoch sa na knižnom trhu nedávno zjavila výborná kniha erudovanej odborníčky, ktorá nám všetko naznačené umožní „navštíviť“ aj v prípade, že medzi spomínané architektonické, historické a urbanistické hodnoty nemôžeme ísť osobne. Ba prostredníctvom fotografií ukáže aj to, čo už dnes nestojí...

Výtvarníčka, pedagogička a ochranárska aktivistka dokázala zúročiť výsledky dlhoročného záujmu o problematiku i poznatky terénnej dokumentácie tak, že priniesla komplexný pohľad na veľkú časť dedičstva predkov. Navyše „nasvietení“ precítenou poéziou básnika lyriky vidieka Milana Rúfusa a zdokumentovaný množstvom fotografií a nákresov.

Ponúknutý pohľad na obrazy (starého sveta) ľudovej architektúry je nielen úplný, ale je zároveň aj prajnou spomienkou na dielo generácií, na ich technický kumšt a umelecký cit. Ale napríklad aj na kostoly, humná, maštale i chlievy pre dobytok a sypárne na úrodu. Veď aj zrno bolo treba zomlieť na múku a kone, čo ju odviezli do sýpky, zas podkovať... Kniha nezastavila čas, iba pripomína, že ako obdivujeme zaniknuté kultúry inde vo svete, musíme si uvedomiť, aké vzácne hodnoty máme na Slovensku. Ostáva sa autorku i vydavateľstvu za upozornenie poďakovať a využiť ho ako pozvánku.

Igor VÁLEK

MEDAILÓN

Keď sa v polovici šesťdesiatych rokov začali spoločenské pohyby, nezaostávala ani kinematografia. Silná generácia tvorcov nakrútila filmy, ktoré dodnes patria do zlatého fondu a právom sa označujú ako predstavitelia československej, prípadne slovenskej Novej vlny. Samozrejme, tento umelecký pohyb si všimli aj reprezentanti vtedajšej moci a po roku 1968 na seba nenechali zákazy a obmedzenia dlho čakať. Jedným z tvorcov, ktorého mimoriadne tvrdo zasiahli, je aj režisér a scenárista Dušan Hanák.

Režisér v súboji s dobou

Dušan Hanák sa narodil v Bratislave a po absolvovaní gymnázia sa po určitých peripetiách dostal na pražskú FAMU, kde vyštudoval filmový réžiu. Spolu s ním študovali aj ďalšie dve výrazné slovenské režisérske osobnosti, a to Juraj Jakubisko a Elo Haveta. Takmer všetky svoje filmy natočil Hanák v rokoch 1965 až 1980. Už v začiatkoch svojej tvorby sa permanentne stretával s tlakmi oficiálnej moci a počas normalizácie sa niektoré jeho filmy nesmeli premietat' ani predávať do zahraničia. Rozpornosť jeho postavenia najlepšie dokumentuje skutočnosť, že nielen niektoré filmy zo 60., ale aj zo 70. rokov skončili v trezore, a napriek tomu Hanák získal aj oficiálne uznania. Najmä filmy Ružové sny (1976) a Tichá radosť (1985) vedenie štúdia akceptovalo a priradilo k svojim úspechom. Obidva filmy získali ceny na domáciach i zahraničných festivaloch a až do roku 1986 to boli jediné Hanákovy, ktoré sa premietali mimo Československa. Po niekoľkoročnej odmlke sa Dušan Hanák vrátil do našej kinematografie celovečerným projektom Papierové hlavy (1995), v ktorom priniesol prenikavú a mrazivú správu o takmer polstoročí porušovania ľudských práv v Československu od roku 1945 do roku 1989. V týchto dňoch sa Dušan Hanák dožíva sedemdesiatich piatich rokov a my mu v mene všetkých filmových nadšencov srdečne blahozeláme.

Text a foto: (mab)

HUMORESKA

V Európe sú dva skutočne extrémne ťažké jazyky. Maďarcina a portugalčina. Maďarcina je dokonca taká ťažká, že ju neovládajú ani Portugalci. Potomkovia dávnych moreplavcov sa skôr naučia po slovensky. Už len preto, že majú ako my v abecede ô. Po portugalsky sa píše napríklad dať dedkovi pôr avô. Portugalské ô sa vyslovuje ako zavtorené o. Pery našpúlime na kaprí spôsob a vydáme zvuk, ktorý nám bežne pomáha pri zdvíhaní niečoho ťažkého. Prekvapujúce zistenie, že Portugalci majú tiež ô, ma postavilo pred dilemu. Ukradli nám písmeno,

ktoré považujeme za jeden z dôkazov výnimočnosti slovenčiny alebo sa oň delíme dokonca s ďalšími abecedami sveta? Podľa jazykovedcov sa malo ô dostať do slovenčiny z francúzštiny (table d'hôte), ale nájdeme ho aj v ďalších abecedách. Používajú ho na-

Afriky. V prípade afrikánštiny by sme mohli uvažovať o slovenskom importe písmeňa. Hronského Smelému zajkovi v Afrike vypadlo ô z batôžka a zmocnili sa ho domorodci. Reálne je afrikánština západogermánsky jazyk. Hovorí ním Búri, indonézski a malajskí

ne driapali životíky dievok, ktorých nôžky nestihli dôjsť do bezpečia ich komôrky. O deväť mesiacov dopadla na Poniky populačná explózia novonarodených Turčinov Poničanov a ô bolo na svete. Iste ste zostali v úžase. Je to v poriadku. Veď len prislovečný

šírť ústnym podaním už spomínané písmeno a iba jeho dôsledným využitím mohli na príadkach a večeroch pri sviečkach ľudoví rozprávači verne a plasticky priblížiť strašné zážitky ponických dievok. Nečudo, že ô po čase zľudovelo.

Pamät' národa potrebovala po čase zo seba vypudiť spomienky na tureckú hrôzu. Slovenčina začala ako terapiu vkladať ô do výrazne pozitívnych slov. Iba slová hrôza a ôstie zostali ako memento na turecké vyčinenie. Dnes strieška nad ô symbolizuje v slovenčine krásnu istotu rodného domu a vesmírnu Božiu ochranu nad zeme-gul'ou. Môžete mi dôverovať...

Milan ZEMÔ

Odkiaľ sa na Slovensku vzalo v jazyku ojedinelé ô

príklad Kašubovia, ktorí sa považujú za samostatný národ žijúci na západ od poľského mesta Gdaňsk. Ddôj nám dzysô je po kašubsky daj nám dnes. V Európe je písmeno ô súčasťou aj slovinskej, luxemburskej či holandskej abecedy, no nájdeme ho i na juhu

prístahovalci v Juhoafrickej republike a okolitých krajinách. K nám sa ô muselo dostať od niekoho, kto sa nami prehnal. Nakreslenú guľôčku s vtáčikom hore nohami nám azda zanechali Turci, keď padli na Poniky. Keď pri potôčiku v tóni hôrky neokrôcha-

lingvista ako ja vie, že stredovekí Turci hovorili osmanskou či staroanatolskou turečtinou (v súčasnosti mŕtve jazyky – pozn. aut.). Pri mimoriadnom vzrušení používali iba slová s ô, ktoré boli v týchto jazykoch bežné. Po ich odchode sa na Slovensku začalo

Aktivity Drahoslava Machalu dovoľujú nazvať ho Prometeom architektúry štátnosti

Vie presne, že dejiny sa robia skutkami

Jozef DARMO – Foto: Ladislav LESAY

Vstúpiť do životného príbehu Mgr. Drahoslava Pavla Machalu – novinára, reportéra, esejistu, spisovateľa, prozaika literatúry faktu, scenáristu televíznej dokumentaristiky, organizátora kultúrnych, literárnych a historicko-dokumentárnych projektov, novinárskeho a kultúrneho činnorodého aktivistu vôbec – nie je jednoduché. Biografický výpočet jeho činnorodosti by vyplnil celý priestor našej gratulačnej súvahy. Nám však ide o „osvojenie“ si bytia a historického dejstvovania činnorodosti slovenského národa s projekciou budúcnosti.

Len pred niekoľkými mesiacmi stará mama dvoch malých chlapcov, ktorých takmer osvojili v Anglicku, pred televíznymi kamerami usvedčila verejnú ochrankyňu práv Janu Dubovcovú, že zavádza. Ochrankyňa tvrdila, že pomáhala a čo všetko robila pre ich návrat do vlasti, ale starká potvrdila, že sa o prípad nezaujímal, a keď ju prosila o stretnutie, tak to odmietla. Príbeh s chlapcami sa našťastie skončil dobre a obaja sa napokon vrátili na Slovensko. Pomohli im stará mama, právnička slovenskej organizácie ochrany práv detí a naša diplomacia.

Zaujatá ochrankyňa?

Verejná ochrankyňa práv ešte ako bývalá sudkyňa dosiahla slávu, zdá sa, najmä kritikou slovenského súdnictva. Nebudeme sa zaoberať Dubovcovej súdnymi rozhodnutiami, keďže rozhodnutia súdov môžu hodnotiť vždy len vyššie súdy. Pred dvomi týždňami však poslanci Národnej rady SR výraznou väčšinou hlasov vrátili ochrankyni práv správu o činnosti za minulý rok na dopracovanie. To sa v celej histórii tohto ústavného orgánu ešte nikdy nestalo. Svedčí to zrejme o jej schopnostiach a celkovo o úrovni práce. Za pozornosť stoja aj priority, ktoré si J. Dubovcová dala na tento rok. Prinajmenšom tiež vyvolávajú rozpaky. Aby ombudsman nejakej krajiny povedal, že k jeho prioritám bude patriť zameranie sa na práva konkrétnych národnostných menšín, tak je to mierne povedané nezvyčajné. K Dubovcovej prioritám na tento rok majú byť aj uplatňovanie práva na vzdelávanie rómskej a rusínskej národnostnej menšiny, čo médiá uviedli na prvom mieste. Sama si to dala v poradí ako druhú prioritu zo šiestich, ale rozsahom najväčšiu. Uplatňovanie a vykonávanie práva na vzdelávanie rómskej a rusínskej národnostnej menšiny so zameraním na prístup k vzdelávaniu a zaraďovaniu detí do predškolskej prípravy a do školského vzdelávania a na vzdelávanie v materinskom jazyku rusínskej národnostnej menšiny je určite dôležité, a to aj vzhľadom na slovenské historické súvislosti, veď aj pri vzniku Matice slovenskej v roku 1863 boli elity rusínskeho národa a samotný Ľudovít Štúr bránil ich jazyk.

Nebudeme polemizovať o tom, či neukázala svoju neschopnosť pre skutočné priority, a to, či z toho nevyplyva, že nie je nestranná? Môžeme uviesť, že jej úrad sa negatívne postavil k sťažnosti Slovákov z južného Slovenska, ktorí majú dôkazy o svojej diskriminácii. Slováci z južného Slovenska sa v niekoľkých prípadoch obrátili na ústavných predstaviteľov, medzi nimi aj na ochrankyňu práv, no tá ich podanie odmietla. Skutočným dôvodom môže byť jej angažovanie sa za menšiny a zaujatosť, keďže si ctí viac práva národnostných menšín ako Slovákov. A to vo vlastnej krajine. J. Dubovcová by sa radšej mala venovať diskriminácii Slovákov na slovenskom juhu, no nemala by pritom zabúdať ani na národnostné menšiny a ostatné problémy.

Viliam KOMORA

Matrika v rodisku Zemianske Podhradie zaznamenáva dátum jeho vstupu do života 16. 11. 1947. V rokoch 1962 – 1965 študoval na gymnáziu v Novom Meste nad Váhom, z ktorého vyšli desiatky osobností, potom žurnalistiku na FFUK v Bratislave (1966 – 1971). Ako redaktor, novinár, reportér pracoval rokoch 1972 – 1996 v redakciách bratislavského Večerníka, Nového slova (bol vedúcim redaktorom literárnej prílohy Nedela), Pravdy, Slovenských národných novín, Republiky (šéfredaktor) a bol zástupcom šéfredaktora časopisu Spolku slovenských spisovateľov Literárny týždenník. V rokoch 1996 – 1998 bol generálnym riaditeľom Národného literárneho centra. Odovzdal tam neuveriteľné plody manažérskej aj editorskej práce, pripomínam najmä vydanie dvojdielných Dokumentov slovenskej národnej identity a štátnosti, aby ho za to vtedajší minister kultúry SR Milan Kňažko v roku 1998 bez udania dôvodu z posťu odvolal. Vrátil sa do denníka Slovenská REPUBLIKA a po jeho zániku pracoval v Slovenskom národnom múzeu (2000 – 2004) v prínosnej kooperácii s osobnosťou slovenskej histórie profesorom Matúšom Kučerom. V roku 2005 nastúpil do mesačníka Národná osвета, ktorý je periodikom Národného osvetového centra. Naďalej vykonáva pozíciu prvého hovorca Kongresu slovenskej inteligencie. Aktivitu v spisovateľskej obci docenili dvojnásobnou voľbou za podpredsedu Spolku slovenských spisovateľov.

■ SPISOVATEĽSKÁ SÚVAHA

Debutoval zbierkou poviedok Zhravranení bratia (1975). Nasledovala biografická kniha Reportér Hemingway (1980), kniha esejistických reportáží Veterné topánky I., II., III. (1988, 2004, 2006), ďalej mu vyšli portréty slovenských letcov, ktorí bojovali na Západe v RAF generála Otta Smika, Zlomený sen (1994), Rytieri oblohy (1996) a Návrat do Itáky o generálovi Jánovi Ambrušovi (1998); diela literatúry faktu Prezident Ivan Gašparovič (2004), Šľachtické rody (2007), kniha o choreografovi Štefanovi Nosáľovi Čarodějník Lúčnice (2007). Vydal vynikajúcu knihu vlastných reportérskych výkonov pod názvom Osamelý vlk (2007). Zostavil príležitostné publikácie Na streche sveta (1983), Kapolok chodník – Pochta Belovi Kapolkovi (1995). Tvorbu jubilanta dovrajú televízne scenáre k televíznym filmom Vojtech Zamarovský (1994;Cena Telemúza), Roman Kaliský (1997), veľký dokumentárny film Reportér Hemingway (STV, 1998) a Slováci na Píave (2008). Toľko zo stručnej biografie v Slovníku slovenských spisovateľov, Literárneho informačného centra v Bratislave a Slovenskej národnej knižnice v Martine z roku 2008.

■ Z HLBINNÝCH PODLOŽÍ

Architektúru doby však vytvárajú nielen „autori“ vlastných tvorivých výpovedí, svedectiev, ale najmä originálne osobnosti. Osobnosti „začítané“ do hlbinných podloží histórie, filozofie, politológie, sociológie, kultúry, komunikológie a mediológie, literatúry, vied o umení, hmotného a duchovného priestoru národa. Kolískou ducha Machalových obzorov bola malá dedinka Zemianske Podhradie takmer na moravskom pomezí. Bol to však doslova medonosný úľ viacerých vynikajúcich národovcov. Žil a pôsobil tu brat Ľudovít Štúra Samuel, Jozef Ľudovít Holuby, narodil sa tu slávny bibliograf Ľudovít Vladimír Rizner. Samotný národný duch dediny vypove-

dá, že Štúr s Hurbanom tu v septembri 1849 pred evanjelickým kostolom verbovali Slovákov do povstania...

Nesporne vzdelaní učitelia nastavili jubilantovi široký obzor vnímania národného života. Aj vlastný život vnímal optikou národného spoločenstva a jeho dejinných osudov. Zviditeľňovanie slovenského národa je dominantou tvorivo- strategickú činnorodosti tejto osobnosti. Machala vynáša na svetlo sveta poklady ducha nášho národa. Systematicky zaľudňuje osobnosťami náš, doterajšou neslovenskou historiografiou vyplnený priestor národných dejín a takto dotuje jeho sebavedomie. Neakcentuje iba vlastnú tvorivú vlasteneckú energiu, ale zviditeľňuje osobnosti duchovnej, činnorodej dejinnej osnovy Slovenska. To, čo je a čo musí zostať v dejinnej stope Slovenska a Európy ako svetlo ciest, míľnikov mesačného svitu noci a majákov nádeje našej plavby dejinami. Áno, Machala v rozmere súčasných generácií rozráža hmlu nad cestami našich dejín posledných storočí, aby na ne konečne plnými lúčmi zasvietilo svetlo poznania. Nastupujúcim generáciám tak pomáha budovať pevné podlažie národného povedomia, istoty ich budúcej národnej aj všeludskej činnorodosti. V tomto poslanstve je ukotvený jeho nevšedný organizačný, dostredivo zameraný aktivizmus – „sústredovanie“ národných síl na úlohy, ktoré má každý národ splniť najmä kvôli sebe. A v tom je priam nedostizný. Nie reči, lež skutky sú jeho výpoveďou o dňoch, ktoré žije.

■ ZO ZÁPISKOV NEDOSTIŽNOSTI

Dokumentujeme – spolu s Petrom Štrelingerom zriadil v roku 1991 Umelecký odbor Matice slovenskej; s týmto svojím druhom založili aj tradíciu Posolstvo zo Strednej Európy, čo sú každoročné stretnutia v júli pri výročí prijatia Deklarácie o zvrchovanosti SR, a v decembri pri Kostole svätého Jána v Kremnických baniach zase Vianočné posolstvo zo Strednej Európy. V roku 1994 pri 60. výročí operácie Overlord s pomocou Ministerstva obrany SR z belgického cintorína Canadian military Cemetery v Adegheime preniesol telesné pozostatky pilota generála Otta Smika letecky na Slovensko a so všetkými poctami ich pochovali na cintoríne v Slávičom údolí. Ako generálny riaditeľ NLC osadil na Viedenskej univerzite vo Viedni (1998) dve bronzové pamätne tabule dvom Slovákom – profesorom Viedenskej univerzity – Jánovi Kollárovi (profesor slovenskej archeológie) a Karolovi Kuzmánymu (profesor Cirkevného práva). V Trenčianskych Tepliciach pripravil Sympózium európskych spisovateľov o románe, na ktorom sa zúčastnil Čingiz Ajtmatov a ďalší známi európski spisovatelia (1998). Vtedy tam umiestnil pamätnú tabuľu Kongresu slovenských spisovateľov z roku 1936. Na budove redakcie Kultúrneho života na Štúrovej ulici osadil v roku 1998 veľké mramorové tabule s menami šéfredaktorov a redaktorov i spolupracovníkov KŽ (celkom 280 mien vyrytých do mramoru). V najstaršej kaviarni na svete – v Antico Caffé Greco v Ríme – odhalil v roku 2003 bronzové reliéfy slovenským básnikom Poeti slovacchi – Jánovi Kollárovi, Jánovi Smrekovi a Štefanovi Žárymu. Odhalil pamätne tabule rodákom Adamovi Adamovičovi, generálovi Štefanovi Jurechovi a Jánovi Kusendovi v Bošáci (1997 a 2008) a pamätnú tabuľu Ľudovítovi Riznerovi v Zemianskom Podhradí (1998). Inicioval u prezidenta SR Rudolfa Schustera pomenovanie leteckej

základne na Sliachi menom generála Otta Smika a v Prešove menom generála Jána Ambruša. Odhalil za Kongres slovenskej inteligencie pamätnú tabuľu J. M. Hurbanovi na Obecnom úrade v Hlbokom. Dostal od starostu privilégium zasadiť pri Hurbanovom hrobe v Hlbokom lipu (2007). Inicioval a dotiahol do realizácie nazvanie Námestie A. Dubčeka pred NR SR a odhalenie jeho busty (2002). Inicioval odhalenie pamätnej tabule hurbanovskému dobrovoľníkovi Samuelovi Štefanovičovi v Banskej Bystrici (2008) a rovnako veľkej mramorovej pamätnej tabule hurbanovským dobrovoľníkom na budove Úradu vlády SR pod záštitou predsedu vlády R. Fica (2009). Je autorom myšlienky osadenia Jazdeckej sochy kráľa Svätopluka na nádvorí Bratislavského hradu (2010). Na jeho návrh odhalili na budove Slovenskej pošty v Bratislave na Námestí SNP č. 35 pamätnú tabuľu 90. výročia podpísania Mierovej zmluvy v Grand Trianone (2010). Osobne sa angažoval za umiestnenie súsošia sv. Cyrila a Metoda v Komárne na novom cestnom okruhu (2010). Inicioval osadenie pamätných tabúl richtárovi Košíc Jánovi Bocatiovi a jezuitovi prof. Samuelovi Timonovi na Hlavnej ulici v Košiciach (2011). Spoločne s Maticou slovenskou vybojoval víťazný zápas za zachovanie Pamätníka štúrovcov na Námestí L. Štúra v Bratislave (2011 – 2012). Ako generálny riaditeľ NLC vydal skvelú dvojdielnu publikáciu Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti (1998, 1999). V NLC vyhlásil Rok slovenskej literatúry, pričom sa večery slovenskej literatúry uskutočnili v Londýne, v Paríži, v Bologni, v Krakove, v Petrohrade, vo Viedni a v ďalších európskych mestách. Zaslúžil sa o postavenie Pamätníka A. Dubčeka pri Humpolci na mieste jeho tragickej havárie (1998)...

■ MONUMENTÁLNA VLASTIVEDA

Len v hlave osobnosti takej vitality a takého tvorivého ducha, akým je spisovateľ Drahoslav Machala, sa mohol zrodiť projekt podobný monumentálnym Belovým Noticiam, keď sa pustil vo vydavateľstve Matice slovenskej do sedemdielného projektu pod názvom Slovenská vlastiveda. Doteraz vyšiel I. diel (Slovensko, Bratislavská župa, Trnavská župa, 2008), III. diel Žilinská župa (2010) a VII. diel (Košická župa (2012) pri príležitosti Košice – Európske hlavné mesto kultúry 2013. Je to sizyfovsky odvážny projekt o každej slovenskej obci, mestečku a meste, o osobnostiach a udalostiach Slovenska, z ktorého môže slovenská mládež čerpať sebavedomie, a kde základné a stredné školy nájdu jedinečný materiál na výchovu k vlastenectvu. Slovenskí pedagógovia sa teda môžu prestať sťažovať, že nemajú z čoho učiť vlastivedu. Machala im ponúka stovky vzácnych slovenských osobností, neobjavených udalostí, nádherných vlasteneckých

príbehov ľudí, ktoré sa dajú nasledovať. Na tvorbu aj vydanie takého diela treba nielen odvahu, ale najmä tvorivé schopnosti, a predovšetkým pracovitosť a cieľavedomosť. Vytvoril dielo, ktoré vytvárajú encyklopedické ústavy. S takýmto projektom mala prísť Slovenská akadémia vied a tu ho zvláda činnorodý vlastenec sám! Tým sa pridal k svojmu rodákovi Riznerovi – autorovi Bibliografie písomníctva slovenského, ktorý tiež sám vytvoril dielo, na aké sa podujímajú celé ústavy.

Génius Machalu je v tom, že v slovenskom pohybe súčasnosti dokáže spájať všetky obrodné sily, je príkladom ekumenizmu a dostredivosti. Zdôraznil by som práve tento tvorivý ekumenizmus úzkej spolupráce evanjelickej a katolíckej inteligencie. Vie motivovať ostatných k činom a tieto činy zviditeľňuje v symboloch bytia národ.

■ NA STAVBE ŠTÁTNOSTI

Slovensko má staviteľov, „robotníkov“, aj tvorcov vyjadrenia seba a cez seba i národa. No má málo architektov štátnického, celonárodného myslenia a stavania skutkov ako tehál národnej katedrály. Architektov katedrály, ktorá konštruuje a povznáša celistvosť národa v povedomí nastupujúcich generácií. A na dvíhajúci sa skelet tejto katedrály aj príčinlivosťou Drahoslava Machalu treba po sv. Cyrilovi a Metodovi, Gorazdovi, berno-lákovcoch a štúrovcach, hlinkovcoch a rázusovcoch pripísať osobnosti generácie rokov 1968 – 1969, generácie Kongresu slovenskej inteligencie, ktorá opätovne zdvihla sebavedomú ideu stavby slovenskej štátnosti. A tam je už do kameňa pamäti národa vytesané vkladom ducha, práce, odvahy aj krásne slovenské meno Drahoslava Machalu.

Považujem ho za osobnosť, ktorá v zápasoch o nezávislú slovenskú štátnosť nikdy nezaváhala. Preto si môžete všimnúť, že opakovane organizované poľovačky na svoju osobu, aj úderý žoldnierov platených z cudzích kont a imaní prijíma so stoickým pokojom. Žije v istote, že nikdy nezisiel z odvážnej cesty služby slovenskému národu. Machala žil a žije v povedomí, že právo slovenského národa na vlastné štátne bytie aj v súčasnom dejinnom zauzení treba kotviť v čase celonárodným aktivizmom a činnorodosťou. To je najlepšia odpoveď na ľahostajnosť a na skepsu, na mediálne blúznenie odporcov všetkého slovenského a národného. Vie presne, že dejiny sa tvoria činmi. A stopy týchto činov, tohto obdobia zápasov o slovenskú štátnosť, nachádzame v každom kroku reportéra a spisovateľa Drahoslava Machalu. A nie sú to len stopy. Sú to už monumenty. A tieto monumenty vlastného diela mu prikladáme spolu s kyticou vďaky národa k jeho nedávnomu životnému jubileu.

Dilema miestnych odborov – čistky alebo racionalizácia?

Reorganizácia matičných pracovísk

Spracoval: (mb)

Na adresu redakcie Slovenských národných novín v uplynulých týždňoch prišiel otvorený list adresovaný predsedovi MS Mariánovi Tkáčovi. Jeho autori žiadali redakciu o zverejnenie listu, pod ktorý sa podpísali členovia Miestneho odboru MS z Topoľčan i z ďalších miestnych odborov. Pre zachovanie objektívnosti sme požiadali o stanovisku aj druhú stranu – reakciu riaditeľa sekretariátu MS Mareka Hanusku uvádzame pod uvedeným listom.

Vážený pán predseda Matice slovenskej, pozorne sledujeme dianie v Matici slovenskej za posledné dva roky od valného zhromaždenia v Martine v roku 2010. S odvolaním sa na Vaše slová, vyslovené na tomto zhromaždení, Vás dôrazne vyzývame na zastavenie personálnych čistiek v Matici slovenskej.

Žiadame Vás:

- aby sa nerušili existujúce pracoviská, neskracovali pracovné úväzky, aby sa neobmedzovala ich činnosť čo má negatívny dosah na aktivitu členskej základne,
- aby neboli perzekvovaní ľudia za svoje názory,
- aby ste sa neodvolávali na neexistujúcu organizačnú štruktúru oblastných stredísk Matice slovenskej (podliehajúcu schváleniu vo výbore MS).

Za stav v MS ste zodpovedný Vy ako najvyšší predstaviteľ Matice slovenskej. Miestny odbor Matice slovenskej v Topoľčanoch s rozhorčením konštatuje, že kroky, ktoré chcete uskutočniť vo vzťahu k OP MS v Topoľčanoch, sú nedemokratické a vedú k zhoršovaniu atmosféry v MS. Aj my ako miestny odbor pociťujeme napätý stav a sťaženie našej práce v teréne a medzi členskou základňou.

Pán predseda, miestne odbory Matice slovenskej v okrese Topoľčany a podpísané OMM by uvítali z Vašej strany ústretový krok, ktorý by viedol k zachovaniu plnohod-

notného Oblastného pracoviska MS v Topoľčanoch aj s doterajším pracovníkom, ktorý si už dlhé roky svedomite vykonáva svoju prácu. Zámer zmeniť dnešný stav v našom oblastnom pracovisku spôsobí ďalší rozkol v Matici slovenskej a oslabí záujem o prácu.

Podpísaní: MO MS Topoľčany, MO MS Krnáč, MO MS Solčany, OMM Topoľčany, OMM Šurany, OMM Veľké Hoste, OMM Levice, OMM Hronské Kľačany, MO MS Hronské Kľačany, prípravný výbor MO MS Tovarníky, OMM Šaľa

■ REAKCIA SEKRETARIÁTU

Dali sme priestor aj druhej strane – na otvorený list, ktorý predsedovi MS adresoval MO MS v Topoľčanoch, reagoval riaditeľ sekretariátu MS Marek Hanuska: „Jedna z kritických pripomienok predsedov MO pôsobiach vo výbore MS k rozpočtu MS na rok 2013 bola, že na mzdy zamestnancov MS ide z prostriedkov veľká časť. Zároveň ale protestujú proti tomu, ak sa predseda MS snaží nájsť miesta, kde by sa dali ušetriť prostriedky práve v mzdovej oblasti. Pre objektívne pohľad na vytáženosť pracovísk MS bol na jeseň minulého roku vykonaný personálny audit. Jeho výsledkami sa na viacerých zasadnutiach zaoberal predseda s ďalšími pracovníkmi, ktorí majú skúsenosti s personálnou a ekonomickou situáciou v MS. Výsledkom bola celková zmena organizačnej

štruktúry v Matici slovenskej. Keďže nešlo o rušenie ani zriaďovanie žiadnych pracovísk, bola táto zmena priamo v kompetencii predsedu MS. Zmena sa dotkla aj oblastných stredísk. Oblastné pracoviská sa stali podriadenými pracoviskami D MS. Napriek nepriaznivej ekonomickej situácii v MS a výsledkom správy audítora predseda nezrušil ani jedno pracovné miesto. Jeho rozhodnutie pravdepodobne súvisí aj s nepriaznivou situáciou v štáte týkajúcou sa nezamestnanosti. Prostriedky vynaložené na audit však nevyšli nazmar. Ukázalo sa niekoľko pozícií a pracovísk, ktoré sú málo vytážené. Na druhej strane sú iné pracoviská personálne poddimenzované. Došlo k reorganizácii na ústredí. Vykonané zmeny sa týkali rovnako oblastných aj ústredných pracovísk (napríklad sekretariát).

Oblastné pracovisko v Topoľčanoch sa ukázalo ako jedno z pochybných. Po konzultáciách s riaditeľkou Domu MS v Nitre a s členským ústredím (aj na základe počtu fungujúcich MO a OMM v oblasti) navrhol sekretariát (ktorý je zároveň personálnym oddelením) znížiť pracovný úväzok vedúceho tohto pracoviska na polovicu. Toto oblastné pracovisko sa ešte za čias bývalého predsedu vyšplhalo na druhé najlepšie platené v celoslovenskom meradle. Jozef Markuš ho pravdepodobne takto posilnil preto, že jeho vedúci bol zároveň aj predseda Odboru mladých maticiarov (do

roku 2007), čo je dobrovoľnícka funkcia napriek rozsiahlej agende a sieti odborov MM po celom Slovensku.

Predseda MO MS v Topoľčanoch na základe tohto rozhodnutia napísal otvorený list predsedovi MS, v ktorom vyjadruje nespokojnosť s rozhodnutím predsedu najmä preto, že táto zmena by mala ovplyvniť činnosť členskej základne. V liste netajú však aj osobný záujem o konkrétnu osobu, keď žiada zachovať pracovisko aj s doterajším pracovníkom.

Opäť dilemma. Pokiaľ teda bol konkrétny pracovník taký dôležitý, ako je možné, že keď sa dozvedel o rozhodnutí, nemal problém ísť ešte v ten deň na PN? Ako je možné, že keď mu bola 20. februára 2013 doručená výpoveď, nemal problém ukončiť svoje pôsobenie na pracovisku za šesť pracovných dní napriek tomu, že mal možnosť pracovať ešte tri mesiace alebo prijať ponuku a pracovať na kratší pracovný čas naďalej na dobu neurčitú? A výsledky jeho práce? Maticári sa ich asi nedozvedia. Z pracoviska nebola odovzdaná žiada agenda...

Spolu s predsedom MO Topoľčany Igorom Reisenauerom podpísali výzvu adresovanú predsedovi MS Mariánovi Tkáčovi štyri miestne odbory a šesť odborov Mladej Matice. Je to len niekoľko týždňov, čo OP nepracuje, ale z týchto subjektov zatiaľ nikto nenavrhol riaditeľke D MS v Nitre ani predsedovi MS obsadiť toto pracovisko novým pracovníkom. Prečo? Pretože štyri hodiny denne metodicky pracovať pre MO je málo? Nie. Je to preto, že súčasný stav nespôsobuje ani rozkol v Matici, ani neoslabuje záujem o prácu, ako píše vyzyvateľ. Potvrzuje sa, že rozhodnutie o organizačnej zmene v D MS Nitra, Oblastnom pracovisku Topoľčany, ktoré predseda vydal 21. januára 2013, sa ukázalo ako správne.

Marek Hanuska
riaditeľ sekretariátu

Predseda Matice poslal list aj Svätému Otcovi Františkovi Kanadská slovenská liga jubuluje

Spracoval: (mb)

V decembri roku 1932 vo Winnipegu založili Slovenskú Ligu v Kanade. Vznikla zo zborov Slovenskej Ligy v Amerike, ktoré v tom čase jestvovali na východe a západe Kanady. Vzišla z nich nová kanadsko-slovenská organizácia, ktorá bola a je zameraná výlučne potrebám a snahám Slovákov v Kanade. Pri príležitosti osemdesiateho výročia založenia tejto organizácie predseda MS Marián Tkáč poslal predsedníčke Kanadskej slovenskej ligy list, ktorý v nasledujúcich riadkoch uverejňujeme v plnom znení. Rovnako tak uverejňujeme list predsedu MS, ktorý adresoval Svätému Otcovi Františkovi pri príležitosti jeho nástupu na Petrov stolec.

Ctená pani predsedníčka Kanadskej slovenskej ligy! V roku 2013 si Slováci doma i vo svete pripomínajú niekoľko významných jubileí. Popri 20. výročí vzniku samostatnej Slovenskej republiky, 1 150. výročí príchodu svätých Cyrila a Metoda na územie Slovenska a 150. výročí vzniku Matice slovenskej patria do kategórie významných jubileí bezpochyby aj 80. výročie založenia Kanadskej slovenskej ligy a 70. výročie existencie novín Kanadský Slovák.

Azda ani nemusím osobitne pripomínať, že Kanada zohrala významnú rolu v dejinách slovenského vstavaľovalectva, krajského i exilového spolkového, kultúrneho, umeleckého, vedeckého a duchovného života. Veď už v rokoch 1910 – 1945 tu vychádzalo pätnásť novín a časopisov a dva kalendáre. Po vzniku Kanadskej slovenskej ligy (1933) sa začína postupne rozvíjať aj tamojšia krajská básnická, prozaická či dramatická spisba. Značný priestor jej venoval najmä tlačový orgán KSL Kanadský Slovák, ktorý vznikol v roku 1943. Po druhej svetovej vojne neutíchal záujem o vydavateľskú činnosť, čoho dôkazom bola skutočnosť, že zásluhou agilných slovenských korporácií i jednotlivcov vychádzala v Kanade aj naďalej pestrá periodická a neperiodická tlač. Pokiaľ ide o noviny a časopisy, okrem Kanadského Slováka to boli napríklad periodiká Slovenský hlas, Mária, Ľudové zvesti a iné; za zmienku stoja tiež kalendáre a ročenky (Kalen-

dár Kanadskej slovenskej ligy, Gréckokatolícky kalendár, Národníarsky kalendár, Slovenskí jezuiti etc.). Nebola preto nijaká náhoda, že po smrti Stanislava Mečiara sa ústredie Zahraničnej Matice slovenskej presunulo z Argentíny do Kanady, presnejšie do Hamiltonu v provincii Ontario, kde žil a pôsobil obetavý gréckokatolícky kňaz, vydavateľ a publicista Mons. František J. Fuga – v rokoch 1973 až 1987 tretí predseda Zahraničnej Matice slovenskej. Osobitne sa treba zmieniť o Štefanovi B. Romanovi a Svetovom kongrese Slovákov, ktorý vznikol začiatkom 70. rokov minulého storočia a sídlil v Toronte. Uvedené, ako aj ďalšie skutočnosti sa zásadným spôsobom podpísali pod fakt, aké významné miesto má Kanada v bohatých dejinách slovenského života v zahraničí. Prispela k tomu aj činnosť stoviek známych či menej známych osobností, ktoré si v Kanade v rôznych časových obdobiach našli svoj druhý domov.

Osemdesiate výročie založenia KSL a sedemdesiate výročie existencie novín Kanadský Slovák ponúkajú jedinečnú príležitosť pripomenúť si a vyzdvihnúť vaše dlhoročné úsilie na poli obhajoby a propagácie myšlienky slovenskej štátnej samostatnosti. Rovnako treba oceniť nezastupiteľnú úlohu, ktorú ste zohrali v živote slovenskej komunity v Kanade. KSL pomáhala a dodnes pomáha svojim členom pri ich integrácii do kanadského života, aby sa stali občanmi všestranne prispievajúcimi svojim tvo-

rívym vkladom do adoptovanej vlasti. Vážená pani predsedníčka, úprimne ďakujem za pozvanie na spoločný večierok KSL, ktorý sa bude konať 27. apríla 2013. Žiaľ, nemôžem sa na ňom osobne zúčastniť, pretože práve v tých dňoch budem spolu s ďalšími maticiarimi na Národnej slávnosti na Devine. Dovoľte mi preto, aby som aspoň takouto formou v mene vedenia Matice slovenskej, ako aj v mene svojom čo najsrdečnejšie pozdravil vaše slávnostné podujatie, na ktorom sa spolu s členmi KLS, ich rodinami, priateľmi a ďalšími zástupcami slovenskej komunity v Kanade zúčastnia aj hostia z kanadskej vlády. Zároveň mi dovoľte, aby som zástupcov Kanadskej slovenskej ligy pozval na naše veľké letné podujatia – Svetové stretnutie Slovákov. Maticijí svetový festival slovenskej mládeže v Košiciach (4. – 7. júla 2013) a slávnostné vyvrcholenie osláv 150. výročia vzniku Matice slovenskej v Turčianskom Svätom Martine (2. – 4. augusta 2013). Teším sa na spoločné stretnutie na Slovensku.

■ LIST SVÄTÉMU OTCOVI

Svätý Otec František, dovoľte nám, aby sa aj Matica slovenská pripojila k veľkému svetovému zástupu inštitúcií, ktoré úprimne vítajú Vaše zvolenie do čela katolíckej cirkvi. Matica slovenská je najstaršou kultúrnou a vedeckou ustanovizňou Slovákov a v tomto roku slávi 150. výročie svojho vzniku. V tejto súvislosti chceme zdôrazniť, že naša inštitúcia vznikla na základe cy-

rilo-metodského duchovného odkazu v roku 1863, teda v roku 1 000. výročia príchodu svätých Konštantína-Cyrila a Metoda, dnešných spolupatrónov Európy, na územie Slovenska. V rámci svojej mnohostrannej činnosti venuje Matica slovenská osobitnú pozornosť duchovnému rozvoju Slovenska a Slovákov, žijúcich doma i vo svete. Pokiaľ ide o Slovákov vo svete, pripomenieme, že dôležitú úlohu zohrala aj Vaša rodná vlasť – Argentína, ktorá sa stala v minulom storočí pre tisícky Slovákov druhou vlasťou. Časť z nich žila a dodnes žije v Buenos Aires a jeho okolí. Vieme tiež, že mnohí tamojší slovenskí veriaci na Vás veľmi radi spomínajú ako na vzácneho kňaza, biskupa a kardinála, ktorý vynikal nielen pevnou vierou a skromnosťou, ale aj nesmierne čínorodosťou a obetavosťou. Práve Slováci žijúci v Argentíne založili v roku 1959 v Buenos Aires Zahraničnú Maticu slovenskú, keďže Matica slovenská doma na Slovensku nemohla v podmienkach totalitného komunistického režimu rozvíjať svoju činnosť. Medzi argentinskými Slovákami, ktorí zakladali Zahraničnú Maticu slovenskú, nechýbali vtedy pred takmer 55 rokmi popri spisovateľoch, umelcoch vedcoch a kultúrnych pracovníkoch ani kňazi, včítane jezuitov.

Vaša svätosť, pred niekoľkými týždňami prijal delegáciu Matice slovenskej Váš predchodca Benedikt XVI. Pevne veríme, že niekedy v budúcnosti nás prijmete aj Vy a my Vám budeme môcť povedať, ako hlboko si vážime Vaše všestranne pôsobenie v cirkvi. Ideálne by bolo, keby sa tak mohlo stať na Slovensku (napríklad počas cyrilometodského jubilea), kam Vás už pozval prezident našej republiky, ktorej obyvatelia sa hrdo hlásia k svojej kresťanskej viere. Záverom nám dovoľte zaželať Vám hojnosť Božích milostí a pevné zdravie pri naplňaní Vášho poslania na Petrovom stolci.

V hlbokej úcte Vám oddaný

Marián TKÁČ,
predseda Matice slovenskej

Divadelný odbor Matice slovenskej usporiada tvorivú dielňu pre režisérov ochotníckych divadelných súborov. Dielňa sa uskutoční 12. – 14. júla 2013 v rekreačnom zariadení MS na Martinských holiach.

Výzva divadelným súborom

Dielňu budú viesť skúsení lektori, ktorí oboznámia účastníkov so základnými povinnosťami režiséra pri tvorbe predstavenia (práca s hercom, scénografia, pohyb na javisku). Účastníci sa môžu prihlásiť na adresu:

Divadelný odbor MS
Peter Vrlík
Nábřeží Dr. Stodolu 1918
031 01 Liptovský Mikuláš
č.t.: 0907/ 024 699
e-mail: maticalm@centrum.sk

V Sečovciach sa 15. marca 2013 uskutočnilo spomienkové stretnutie pri príležitosti storočnice narodenia jedného z najvýznamnejších náboženských a slovenských národných pracovníkov Zemplína, spoluzakladateľa Jednoty sv. Cyrila a Metoda (dnes Spolku sv. Cyrila a Metoda), kňaza ThDr. Jána Murína.

Storočnica Jána Murína

Jeho dielo je priamo späté s vedením národno-vedomovacieho procesu gréckokatolíckych Slovákov a ich aktívnym vystúpením proti mylnej téze, propagovanej v zjednodušenej forme heslom: „Čo gréckokatolíci – to Rusin.“ Organizátormi akcie boli mesto Sečovce, Matica slovenská a Spolok sv. Cyrila a Metoda. Slávnosť sa začala sv. liturgiou v gréckokatolíckom Chráme sv. Cyrila a Metoda v Sečovciach, ktorej hlavným celebrantom bol protosynkel Košickej eparchie Mgr. Vladimír Tomko. Po liturgii pokračoval program blokom prednášok, ktorý moderovala Mgr. Ingrid Lukáčová z Mestského úradu v Sečovciach. Otvoril ho príspevok riaditeľa Slovenského historického ústavu Matice slovenskej (SHÚ MS) PhDr. Pavla Mačalu, CSc., s názvom Na margo odkazu sv. Cyrila a Metoda. Po úvodnom príspevku nasledovala prednáška pracovníka SHÚ MS Mgr. Vojtecha Kárpátého, Ph.D., na tému Zo života ThDr. Jána Murína, v ktorom okrem životných mílnikov tejto osobnosti predstavil i ruskú problematiku v rokoch 1938 – 1945 a pohľady ľudáckeho režimu na riešenie tejto otázky. Posledným prednášajúcim bol doc. ThDr. Michal Hospodár, Ph.D., ktorý sa vo svojom príhovore zamerail na poslanie Spolku sv. Cyrila a Metoda. Súčasťou slávnostného programu bolo otvorenie pamätnej izby Jána Murína so stálou dokumentačnou výstavou v jeho sečovskom rodnom dome. Na slávnosti sa zúčastnili viacerí zástupcovia rodiny ThDr. Jána Murína.

(red)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Zima v nás

Tohoročná zima je (či už len bola?) vytrvalá v krutosti, tvrdohlavá v neústupčivosti. Zničila komunikácie natoľko, že ak nechceme poškodiť auto, musíme spomaliť, niekde takmer zastať. Dieram na cestách sa ledva dá vyhnúť. Mám pocit, akoby nám ktosi (Ktosi?) nastavoval zrkadlo: takí istí ste aj vy ľudia druhého decénia 21. storočia. Vytrvalí v krutosti, tvrdohlaví v neústupčivosti. Komunikácie medzi vami sú natoľko zničené, že dorozumenie s inými je veľmi komplikované. Dier v ľudských vzťahoch je priveľa. Paradoxne, čím sú si ľudia potenciálne bližšie vďaka novým komunikačným či informačným technológiám, v skutočnosti sa od seba vzdalujú. Akoby medzi nimi či nami neležali len výtlky poslednej zimy, ale veľké kamene, priam skaly. Sú to zlé úmysly, na ktoré tak často hľadáme tie najvznešnejšie zástery, ktoré hojne zahlcujú webové vlákna...

Nie, nemeníme sa, nie sme lepší, skôr naopak. Akoby nám na zmenu nestačilo ani dvetisíc rokov od veľkonočného zázraku, ani tisícstopäťdesiat rokov od možnosti čítať večné pravdy vo vlastnom jazyku a ani sto päťdesiat rokov od prvého inštitucionalizovania nášho národného života. Je chladno, cesty sú deravé. A tak zohrejv v tomto pluhavom nečase stretnutia s ľudmi, ktorí prídu do žiarskeho Mestského kultúrneho strediska uctiť si biskupa Moysesu, prvého predsedu Matice, pamätnou izbou. Alebo s ľudmi, ktorí aj v tejto dobe, keď sa čoraz častejšie namiesto čítania škúli do škatúl, potešia seba i iných napsanou knižkou na knihobraní, ktoré má meno podľa dátumu v kalendári, a nie podľa teplomera: je vraj jarné. Či ktorí sa zídu v domoch Matice, aby sa potešili z toho, že sa majú kde zísť.

Už sa možno vyčasí, prídeme jar. Dúfajme. Môžeme k tomu prispieť. Napríklad tým, že vyženieme zimu z našich matičných priestorov. Je najvyšší čas.

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ Poznaj našu minulosť

Marec je venovaný knihám, a tak viac ako inokedy spoznáваме nové knihy a tých, ktorí ich uvádzajú do života. Preto Matica slovenská v Dúbravke v spolupráci s Domom kultúry usporiadala 20. 3. besedu pre žiakov ZŠ Beňovského a ZŠ Pri križi so známym spisovateľom a publicistom, členom prezidia Matice slovenskej a podpredsedom Spolku slovenských spisovateľov Drahoslavom Machalom. K pozvaniu na besedu nás inšpirovali jeho knihy predstavujúce najznámejších spisovateľov, ktorí boli ochrancami kultúrnej i spisovnej identity nášho národa. Napríklad dielo Majstri slova, z ktorého si žiaci zo ZŠ Beňovského vypracovali projekty a na besede ich prezentovali. Prínosom pre mladých bolo, že na besede boli prítomní i matičiari, a tak sa snúbili otázky starých skúsených a mladých, ktorí horeli zvedavosťou poznania. Po krátkom programe z diela autora a vystúpení ľudového umeleckého súboru Klinka sa ujal slova spisovateľ Drahoslav Machala. Stručne charakterizoval svoje najznámejšie knihy, ich vznik, zaujímavosti z histórie, z príbehov osobností, ich lások, životných výhier a prehier, ktoré deti zaujali a vyprovokovali k otázkam. Z besedy sme odchádzali s pocitom hrdoosti na hodnoty, ktoré sa nachádzajú v ľudských slovách spisovateľa, z hodnoty jeho diela, ale i s radosťou z toho, že máme v našej inteligencii množstvo múdrych ľudí, ktorým myšlienka národa a vlasti nie je ľahostajná.

Kveta Slyšková

■ Divadelné révy 2013

Po niekoľkých rokoch realizácie divadelnej prehliadky detských a dospelých divadelných súborov v Dolnej Strehovej privítalo tohto roku účinkujúcich 22. – 23. marca mesto Veľký Krtíš. Na doskách tamojšieho kultúrneho domu sa porote a divákovi počas dvoch dní predstavilo niekoľko desiatok

mladších i starších hercov v 11 hrách. Odborná porota pod vedením skúseného teatrologa Ľubomíra Šárika nemala ľahkú úlohu s určením konečného poradia veľmi dobrých výkonov. Je potešiteľné, že ochotníckemu divadlu sa venujú vo veľkej miere i mladí ľudia, čo mu dáva nové tendencie, ale i perspektívu do budúcnosti. Odmeňovaním im je najmä ocenenie diváckou verejnosťou, ktorá prejavuje o tento druh umenia značný záujem. Jedným z príkladov je už niekoľkokrát vypredané predstavenie hry z pera skúseného osvetára, herca, folkloristu, matičiara Juraja Matiaša Spadne z čerešni. Dielo autenticky zobrazuje obrázok atmosféry slovenskej dediny, ktorú podčiarkujú výborné výkony hercov. Oceniť treba aj presvedčivé výkony divadelníkov z mladšej generácie. Tí najlepší postúpili na vyššie kolá súťaží a okrem diplomov im boli odovzdané publikácie Matice slovenskej.

Ján BRLOŠ

■ Ukážky ľudovej tvorivosti

V Dome MS Galanta sa 25. a 26. marca 2013 stretli v popoludňajších hodinách deti základných škôl z Galanty a z Horných Salíb, aby si vyskúšali svoje šikovné ruky. Tradičné ľudové remeslá ako zdobenie kraslíc drôtom, pletenie košíkov, modelovanie a tvorba veľkonočných ozdôb z hlíny, výroba ozdôb z papiera a servítková technika potešila všetkých. Deti boli zaujaté, naučili sa niečo nové, vyskúšali si svoju zručnosť. Ako odmenu si domov zobrali vyzdobené vajčká – kraslice ako symbol znovuzrodenia. Lektorky prejavili záujem naučiť sa navzájom nové techniky, preto sme sa dohodli, že v Dome MS Galanta založíme Klub šikovných rúk, kde sa budú záujemkyne pravidelne stretávať, aby mohli tvoriť a navzájom si odovzdávať skúsenosti. Veď ide o to, aby sa čo najviac záujemcov umelecky realizovalo, aby sa tieto skúsenosti zachovali aj pre ďalšie generácie. A aj keď tohtoročná

Veľká noc bola netradičná, čo sa týka počasia, o to väčšiu radosť z vytvorených vecí mali všetci, ktorí sa na ukážkach ľudovej tvorivosti zúčastnili. Veríme, že vyrobené kraslice zdobili príbytky mnohých rodín a že deti pri pohľade na ne pookriali radosťou.

Zlatica Gažová

■ Vynášanie Moreny

„Jar k nám letí, jar k nám letí, má zelené krídelká, šatôčky má z konvaliniek a na hlave motýľka.“ S touto piesňou otvorili matičiari v Dome MS Šurany 21. 3. 2013 Čaj o piatej s Morenou, kde deti z Cirkevnej ZŠ Žofie Bosniakovej privítali kamarátov v hľadisku dramatisáciou bábkovej hry Kozliatka a vlk. Kozliatka spolu s riaditeľkou D MS M. Kozárovou poučili deti, aby neotvárali dverka žiadnemu cudziemu človeku, a predstavili nového kamaráta – živého trpasličieho kráľika Huga, ktorého prijali deti ako ochrancu podujatí Čaj o piatej pre deti. Na jeho oslave krstín písali detičky pre Morenu lístočky, kde ukryli svoje trápenia, ktorých sa chceli zbaviť. Morena im ich potom vzala do svojej suknie a takto pripravená čakala na sľúbené „vynášanie“. So svojou radosťou z príchodu jari sa s divákmi podelil aj recitátor Martinko Tenzer, ktorý predniesol báseň Žabiatko. Pútavý text, výrazný prednes a čaro poézie pohltili tak malých, ako i veľkých. Po kultúrnom programe naučila pani riaditeľka D MS deti novú pieseň Jar, s ktorou sa vybrali všetci spoločne k rieke Niterka, kde sa rozlúčili s Morenou a hodili ju do vody, aby so sebou odniesla zimu, choroby a všetky trápenia šuriarskych ľudí. Deti s radosťou oznamovali, aké problémy zverili Morene, aby im ich navždy odniesla z domov. Spokojní a veselí sa všetci rozišli do svojich rodín, aby v nich odovzdali nové zážitky z matičnej akcie. Už dnes sa vraj tešia na nové stretnutie pri čaji.

Mira Kozárová

PRIPOMÍNAME SI

13. apríla

– presne pred sto rokmi ako prvá Slovenka obhájila na parížskej Sorbonne doktorát z histórie Helena Turcerová-Devečková dizertačnou prácou o Ľudovítovi Štúrovi

14. apríla

– pred 550 rokmi (1463) Bratislava vyhovelá žiadosti kráľa Mateja Korvína a poskytla mu lode na obranu Belehradu pred Turkami; boli zhotovené v miestnych lodeniciach, v ktorých bol na exkurzii aj cár Peter Veľký

15. apríla

– pred pätnástimi rokmi umrel kambodžský diktátor a masový vrah Pol Pot, čo bol začiatok konca najkrutejšieho režimu v moderných dejinách ľudstva

16. apríla

– spisovateľ Rudolf Sloboda by sa v ten deň dožil 75 rokov (1938 – 1995), jeho život i tvorba sú poznačené večnou nespokojnosťou, študoval na filozofickej fakulte, pracoval v bani i pri murárok, bol redaktorom i dramaturgom, od roku 1988 sa venoval len literárnej tvorbe, výsledkom toho boli romány Narcis, Britva, Hudba, Vernosť, Rozum, Rubato a Krv a niekoľko kníh kratších próz, je autorom scenára k filmu Všetko, čo mám rád; divadlo Astorka uviedla jeho hru Armagedon na Grbe

17. apríla

– uplynú 295 rokov od narodenia veľkého slovenského mysliteľa, polyglota Adama Františka Kollára z Terchovej (1718 – 1783); o. i. hovoril plynne po arabsky, turecky, perzsky a hebrejsky, prirodzene latinsky, nemecky, francúzsky a maďarsky, po štúdiu na jezuitskom kolégiu v Trnave bol knihovníkom dvorskej knižnice Márie Terézie, pričom sám vlastnil jednu z najväčších knižníc v slovenskom svete, ako osvietenec stal sa poradcom panovníčky pri jej reformách v oblasti práva, daní a školstva

18. apríla

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel literárny historik a zakladateľ slovenskej vedeckej bibliografie Ján Vladimír Ormis (1903 – 1993)

19. apríla

– pred tristo rokmi vydal panovník Karol III. Habsburský Pragmatickú sankciu, ktorá menila nástupnícke práva v rámci habsburského rodu a len vďaka tomu sa mohla stať neskôr panovníčkou Mária Terézia

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil Ján Tabaček (1923 – 1984), knihovník a osvetový pracovník, ktorý pôsobil v Matici slovenskej štyri desaťročia a pričínal sa o modernú metodiku dopĺňovania fondov a zostavenie generálneho heslára Slovenského biografického slovníka

– narodil sa český herec Ľubomír Lipský (Traja chlapi v chalupe, Cisárov pekár..., Štyri vraždy stačia, miláčik, Zločin v dievčenskej škole)

(jč)

PREDPLATNÉ NA ROK 2013

Ročné predplatné 26 €

Polročné predplatné 13 €

Slovenské národné noviny si môžete objednať aj na adrese

snnredakcia@matica.sk

aj na tel. číslo

043 / 4012 837

NÁRODNÁ SLÁVNOSŤ NA DEVÍNE 2013

27. apríla 2013 – 28. apríla 2013, Bratislava, mestská časť Devín

Národná slávnosť na Devíne sa uskutoční pod záštitou predsedu vlády SR Roberta Fica pri príležitosti 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda k našim predkom a 150. výročia založenia Matice slovenskej

PROGRAM

SOBOTA 27. 4. 2013, BRATISLAVA-DEVÍN

10.30 hod. Kostol sv. Kríža Bratislava-Devín

- Sv. Cyrilovi a Metodovi, spieva Gréckokatolícky katedrálly zbor Kyriellomethodeon, recituje M. Kotorová

11.00 hod. Kostol sv. Kríža Bratislava-Devín

- Gréckokatolícka archiepijská sv. liturgia, slávnostný celebrant Mons. Ján Babjak SJ, prešovský arcibiskup a metropolita, slávnostný kazateľ Mons. Peter Rusnák, bratislavský eparchiálny biskup, spieva Gréckokatolícky katedrálly zbor Kyriellomethodeon Bratislavskej eparchie
- Proglas, recituje E. Kristinová
- Kladenie vencov k súsošiu sv. Cyrila a Metoda a k pamätnej tabuli Antona Bernoláka

13.30 hod. Námestie pred kostolom

- Prehliadka folklórnych súborov a skupín
- Ukážky výroby ľudových umeleckých remesiel spojených s predajom

15.30 hod. Pochod na Devínsky hrad

16.00 hod. Hrad Devín

- Príhovory
- Pocta sv. Cyrilovi a Metodovi, účinkujú E. Kristinová, I. Rapaičová, A. Servická, A. Ďuračková, I. Ozvát, G. Beláček
- „Dúšok živých vód“ – dramatické pásmo o solúnskych bratoch v Rastislavovej a Svätoplukovej ríši, MO MS Liptovský Mikuláš

NEDEĽA 28. 4. 2013, BRATISLAVA-DEVÍN

11. hod. Kostol sv. Kríža Bratislava-Devín

- Ekumenická bohoslužba na oslavu vierozvestcov
- Zvolenský spevácky zbor

Rok Matice slovenskej 2012 – 2013

Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

Organizatori: Matica slovenská, Bratislavský samoprávnosťový Spolupráca: Magistrát hlavného mesta SR Bratislava, Mestský úrad Bratislava-Devín, Mestské múzeum Bratislava, Dieľstvo otroc, o. z., Gréckokatolícke archiepisťstvo v Prešove, Bratislavská gréckokatolícka eparchia

Mediálni partneri: TASR, Digi Slovakia, Slovenské národné noviny, Nové noviny centrum, Mesačník Extra plus

R-2013017

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač: Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.